

GMINNA RADA NARODOWA

Od 1954 roku istniał podział kraju na gromady. Jednostki te były zbyt małe, a gromadzkie rady narodowe zbyt słabe finansowo i miały bardzo wąskie kompetencje, mimo stopniowego rozszerzania ich funkcji i tworzenia coraz to większych gromad. Podjęto więc zasadnicze środki zmierzające do zmian. Te sprawy omawiał VI Zjazd PZPR w 1971 roku oraz VI Plenum PZPR w 1972 roku. 29 listopada 1972 roku Sejm uchwalił ustawę *O utworzeniu gmin i zmianie ustawy o radach narodowych*¹. Na mocy uchwały Wojewódzkiej Rady Narodowej w Lublinie powołano gminę Rudnik. W całym województwie powołano 189 gmin w miejsce dotychczasowych 326 gromad.

¹ Dz.U. 1972, nr 49, poz. 312.

312

USTAWA

z dnia 29 listopada 1972 r.

o utworzeniu gmin i zmianie ustawy o radach narodowych.

W celu stworzenia korzystniejszych warunków dla rozwoju społeczno-gospodarczego wsi, intensyfikacji rolnictwa i poprawy warunków bytowych mieszkańców oraz w celu pogłębienia demokracji socjalistycznej, dalszego wzmocnienia roli i aurytetytu rad narodowych i ich organów na terenach wiejskich, a także dla usprawnienia ich działalności stanowi się, co następuje:

Rozdział 1.

Gminy.

Art. 1. 1. Tworzy się gminy jako podstawowe jednostki podziału administracyjno-gospodarczego na terenach wiejskich, stwarzające ze względu na swoje rozmiary, potencjał gospodarczy i urządzenia odpowiednie warunki dla kierowania rozwojem gospodarczym i społeczno-kulturalnym oraz dla zaspokajania potrzeb mieszkańców.

2. Znosi się dotychczasowy podział terenów wiejskich na gromady.

3. Znosi się osiedla jako odrębne jednostki podziału administracyjnego.

Art. 2. W ustawie z dnia 25 stycznia 1958 r. o radach narodowych (Dz. U. z 1963 r. Nr 29, poz. 172), zwanej w dalszych przepisach ustawą, wprowadza się po rozdziale 7 nowy rozdział 7a w brzmieniu:

„Rozdział 7a

Przepisy szczególne dotyczące gminnych rad narodowych.

Art. 65a. 1. Gminna rada narodowa jest organem władzy państwowej i podstawowym organem samorządu społecznego na terenie gminy.

2. Liczbę członków gminnej rady narodowej ustala powiatowa rada narodowa w granicach od 20 do 50.

3. Organem administracji państwowej w gminie oraz organem wykonawczym i zarządzającym gminnej rady narodowej jest narzecznik gminy.

Art. 65b. 1. Do gminnych rad narodowych, ich organów i radnych stosuje się odpowiednio przepisy innych rozdziałów ustawy, jeżeli nie są sprzeczne z przepisami niniejszego rozdziału.

2. Przepisów innych rozdziałów ustawy oraz przepisów szczególnych, dotyczących prezydów rad narodowych, nie stosuje się do prezydów gminnych rad narodowych.

Art. 65c. 1. Gminna rada narodowa zapewnia wykonanie na terenie gminy zadań państwowych, wzrost i udowodnienie produkcji, ze szczególnym uwzględnieniem produkcji rolnej, rozwój gospodarczy, społeczny i kulturalny gminy, zaspokajanie potrzeb bytowych ludności oraz umocnienie dyscypliny społecznej.

2. Gminna rada narodowa w szczególności:

- 1) zapewnia wykonanie zadań gospodarczych i społecznych wynikających z planu społeczno-gospodarczego rozwoju kraju,

- 2) ustala zasadnicze kierunki rozwoju gminy i środki zapewniające realizację związanych z tym zadań,
- 3) organizuje działalność społeczną dla wykonywania zadań gminnej rady narodowej,
- 4) wpływa na rozwijanie zespołowych form gospodarowania na wsi i organizowanie współpracy między społecznymi i indywidualnymi formami gospodarki, na rozwijanie specjalizacji i kooperacji indywidualnych gospodarstw oraz na przyspieszanie postępu agro- i zootechnicznego w produkcji rolnej,
- 5) zapewnia rozwój zakładów, instytucji i urzędów służących zaspokajaniu potrzeb gospodarczych i społeczno-kulturalnych ludności,
- 6) koordynuje na terenie gminy działalność jednostek państwowych i spółdzielczych oraz organizacji społecznych w zakresie realizacji zadań wynikających z planu społeczno-gospodarczego rozwoju kraju oraz zadań istotnych dla rozwoju gminy i dla poprawy warunków życiowych jej mieszkańców, a także ochrony środowiska,
- 7) sprawuje kontrolę nad jednostkami państwowymi i spółdzielczymi oraz organizacjami społecznymi działającymi na terenie gminy, zwłaszcza pod względem ich gospodarności i właściwego podejścia do potrzeb obywateli, a także w zakresie przestrzegania dyscypliny, ładu i porządku.

Art. 65d. 1. W wypadkach uzasadnionych charakterem lub rozmiarami podejmowanych zadań gminne rady narodowe współdziałały z sąsiednimi radami narodowymi i w związku z tym mogą w szczególności:

- 1) podejmować wspólne uchwały,
- 2) zawierać porozumienia co do realizacji określonego zadania i jego finansowania oraz powoływać, w miarę potrzeby, jednostki organizacyjne dla jego realizacji,
- 3) ustalać zasady wspólnego korzystania z określonych obiektów i urzędów,
- 4) tworzyć wspólne fundusze celowe,
- 5) organizować wykonanie określonych zadań w czynnie społecznym,
- 6) podejmować wspólne akcje o charakterze społecznym, kulturalnym lub zdrowotnym.

2. Podejmując wspólne przedsięwzięcia rady narodowe organizują wspólną kontrolę ich wykonania.

Art. 65e. Na sesjach gminna rada narodowa w szczególności

- 1) uchwała:
 - a) wieloletnie i roczne plany społeczno-gospodarczego rozwoju gminy,
 - b) plany finansowania zadań objętych wieloletnimi planami oraz roczne budżety,
 - c) zadania przewidziane do wykonania w czynnie społecznym oraz wysokość stawek świadczących na fundusz gminny i sposób jego wykorzystania,

Fragment ustawy o utworzeniu gmin i zmianie ustawy o radach narodowych (Dz. U. 1972, nr 49, poz. 312).

10. Gminę Uchanie z siedzibą gminnej rady narodowej w Uchaniach; w skład nowo utworzonej gminy wchodzi obszary sołectw: Aurelin, Białowody, Białowody—Kolonia Pierwsza, Białowody—Kolonia Trzecia, Bokinia, Chyżowice, Drohiczyany, Dębina, Feliksów, Gliniska, Jarosławiec, Lemieszów, Łuszczów, Łuszczów—Kolonia, Marysin, Miedniki, Mojsławice, Mojsławice—Kolonia, Odletajka, Pielaki, Putnowice Górne, Rozkoszówka, Staszic, Teratyn, Teratyn—Kolonia, Uchanie, Uchanie—Kolonia, Wola Uchańska, Wysokie.

11. Gminę Werbkowice z siedzibą gminnej rady narodowej w Werbkowicach; w skład nowo utworzonej gminy wchodzi obszary sołectw: Adelina, Alojzów, Dobromierzycze, Gozdów, Honiatycze, Honiatycze—Kolonia, Honiatyczki, Hostynne, Hostynne—Kolonia, Konopne, Kotorów, Łotów, Łysa Góra, Malice, Peresotowice, Podhorze, Sahryń, Sahryń—Kolonia, Strzyżowice, Terebiniec, Terebin, Turkowice, Werbkowice, Wilków, Wronowice, Zagajnik.

§ 7

W powiecie janowskim województwa lubelskiego tworzy się następujące gminy:

1. Gminę Chrzanów z siedzibą gminnej rady narodowej w Chrzanowie; w skład nowo utworzonej gminy wchodzi obszary sołectw: Chrzanów Czwarty, Chrzanów Drugi, Chrzanów—Kolonia, Chrzanów Pierwszy, Chrzanów Trzeci, Łada, Malinie, Otrocz.

2. Gminę Dzwola z siedzibą gminnej rady narodowej w Dzwoli; w skład nowo utworzonej gminy wchodzi obszary sołectw: Branew, Branewka, Branewka—Kolonia, Dzwola, Flisy, Kapronie, Kocudza Dolna, Kocudza Druga, Kocudza Górna, Kocudza Pierwsza, Kocudza Trzecia, Konstantów, Krzemień Drugi, Krzemień Pierwszy, Sapy, Wiadysławów, Zdzisławice, Zofianka Dolna.

3. Gminę Godziszów z siedzibą gminnej rady narodowej w Godziszowie; w skład nowo utworzonej gminy wchodzi obszary sołectw: Andrzejów, Godziszów Drugi, Godziszów Pierwszy, Godziszów Trzeci, Godziszów—Kolonia, Kaweczyn, Kaweczyn—Nowa Osada, Piłatka, Rataj Ordynacki, Rataj Poduchowny, Wólka Ratajska, Zdziłowice Czwarte, Zdziłowice Drugie, Zdziłowice Pierwsze, Zdziłowice Trzecie.

4. Gminę Janów Lubelski z siedzibą gminnej rady narodowej w mieście Janów Lubelski; w skład nowo utworzonej gminy wchodzi obszary sołectw: Biała Druga, Biała Ordynacka, Biała Pierwsza, Biała Poduchowna, Borownica, Kiszki, Kopce, Łaski, Łążek Ordynacki, Momoty Dolne, Momoty Górne, Pikule, Ruda, Szewce, Szklarnia, Ujście, Zofianka Górna.

5. Gminę Modliborzycze z siedzibą gminnej rady narodowej w Modliborzycach; w skład nowo utworzonej gminy wchodzi obszary sołectw: Antolina, Biłsko, Brzeziny Stojęskie, Ciechocin, Dąbie, Felinów, Gwizdów, Kalenne, Luciniec, Lute, Majdan, Michałówka, Modliborzycze, Pasięka, Stupie, Stojeszyn Drugi, Stojeszyn—Kolonia, Stojeszyn Pierwszy, Swinki, Wierzchowiska Drugie, Wierzchowiska Pierwsze, Węgliska, Wolica Druga, Wolica—Kolonia, Wolica Pierwsza, Zamek, Zarajec.

6. Gminę Potok Wielki z siedzibą gminnej rady narodowej w Potoku Wielkim; w skład nowo utworzonej gminy wchodzi obszary sołectw: Bania, Brzeziny, Dąbrowica, Dąbrowka, Kolonia—Potok Wielki, Maliniec, Osinki, Osówek, Potoczek, Potok Stany, Potok Stany—Kolonia, Potok Stany—Kolonia Trzecia, Potok Wielki, Radwanówka, Stawki, Wola Potocka, Zarajec Potocki.

§ 8

W powiecie krasnostawskim województwa lubelskiego tworzy się następujące gminy:

1. Gminę Fajslawice z siedzibą gminnej rady narodowej w Fajslawicach; w skład nowo utworzonej gminy wchodzi obszary sołectw: Bielecha, Boniewo, Dziecinin, Fajslawice, Ignasin, Kosnowiec, Ksawerówka, Marysin, Siedliska Drugie, Siedliska Pierwsze, Suchodoły, Wola Idzikowska.

2. Gminę Gorzków z siedzibą gminnej rady narodowej w Gorzkowie; w skład nowo utworzonej gminy wchodzi obszary sołectw: Antoniówka, Baranica, Bobrowe, Bogusław, Borów, Borów—Kolonia, Borsuk, Chorupnik, Czysła Dębina, Czysła Dębina—Kolonia, Felicjan, Gorzków—Osada, Gorzków—Wieś, Góry, Józefów, Olesin, Orchowiec, Piaski Szlacheckie, Widniówka, Wielkopole, Wielobycz, Wiśniów, Zamostek.

3. Gminę Izbica z siedzibą gminnej rady narodowej w Izbycu; w skład nowo utworzonej gminy wchodzi obszary sołectw: Bobliwo, Dworzyska, Izbica, Izbica—Wieś, Kryniczki, Majdan Krynicki, Mchy, Orlów Drewniany, Orlów

Drewniany—Kolonia, Orlów Murowany, Orlów Murowany—Kolonia, Ostrówek, Ostrzyca, Romanów, Stryjów, Tarnogóra, Tarnogóra—Kolonia, Tarczyniech Drugie, Tarczyniech Pierwsze, Tarczyniech Trzecie, Topola, Wał, Wirkowice Drugie, Wirkowice Pierwsze, Wólka Orlowska, Zalesie.

4. Gminę Krasnystaw z siedzibą gminnej rady narodowej w mieście Krasnystaw; w skład nowo utworzonej gminy wchodzi obszary sołectw: Białka, Bzite, Czarnoziem, Jaślików, Józefów, Krynica, Krupie, Krupiec, Łatyczów, Łany, Małochwiej Duży, Małochwiej Mały, Niemienice, Niemienice—Kolonia, Ostrów Krupski, Rońsko, Siennica Nadolna, Steżyca—Kolonia, Steżyca Łęczyńska, Steżyca Nadwieprzańska, Widniówka, Wincentów, Zakrzęcie—Kolonia, Zastawie—Kolonia, Zażółkiew.

5. Gminę Kraśniczyn z siedzibą gminnej rady narodowej w Kraśniczynie; w skład nowo utworzonej gminy wchodzi obszary sołectw: Anielpol, Bończa, Bończa—Kolonia, Brzeziny, Czajki, Chełmiec, Drewniki, Franciszków, Kraśniczyn, Łukaszówka, Majdan Surhowski, Olszanka, Pniaki, Stara Wieś, Surhów, Surhów—Kolonia, Wolica, Wólka Kraśniczyńska, Zalesie, Zastawie.

6. Gminę Lopiennik Górny z siedzibą gminnej rady narodowej w Lopienniku Górnym; w skład nowo utworzonej gminy wchodzi obszary sołectw: Borowica, Dobryniów, Dobryniów—Kolonia, Gliniska, Krzywe, Lopiennik Dolny, Lopiennik Dolny—Kolonia, Lopiennik Górny, Lopiennik Nadzrzeczny, Lopiennik Podlesny, Majdan Krzywski, Nowiny, Olszanka, Wola Żulińska, Żulin.

7. Gminę Rudnik z siedzibą gminnej rady narodowej w Rudniku; w skład nowo utworzonej gminy wchodzi obszary sołectw: Bzowiec, Joasin, Koszuby, Majdan Borowski, Majdan Kobyłański, Majdan Luczycki, Maszów, Mościska, Pionka, Pionka Polesna, Równianki, Rudnik, Suche Lipie, Suszeń, Wierzbica.

8. Gminę Rybczewice z siedzibą gminnej rady narodowej w Rybczewicach; w skład nowo utworzonej gminy wchodzi obszary sołectw: Bazar, Choiny, Czystoborowice, Izdebnó, Izdebnó—Kolonia, Piłaskowice Drugie, Piłaskowice Pierwsze, Rybczewice Drugie, Rybczewice Pierwsze, Stryjno Drugie, Stryjno—Kolonia, Stryjno Pierwsze, Wyganowo, Zygmutów.

9. Gminę Siennica Różana z siedzibą gminnej rady narodowej w Siennicy Różanej; w skład nowo utworzonej gminy wchodzi obszary sołectw: Baraki, Boruń, Kozieniec, Maciejów, Rudka, Siennica Królewska Duża, Siennica Królewska Mała, Siennica Różana, Stojło, Wierzchowiny, Wola Siennicka, Zagroda, Zdzanne, Zwierzyniec.

10. Gminę Turobin z siedzibą gminnej rady narodowej w Turobinie; w skład nowo utworzonej gminy wchodzi obszary sołectw: Czernięcin Główny, Czernięcin Poduchowny, Elizówka, Gaj Czernięciński, Grudki Pierwsze, Grudki Drugie, Guzówka—Kolonia, Huta Turobińska, Nowa Wieś, Olszanka, Przedmieście Szczebrzeszyńskie, Rokitów, Tarnawa Duża, Tarnawa—Kolonia, Tarnawa Mała, Tokary, Turobin, Wólka Czernięcińska, Zabłocie, Zagroble, Zalańcze, Zabno, Zabno—Kolonia, Żurawie.

11. Gminę Żółkiewka z siedzibą gminnej rady narodowej w Żółkiewce; w skład nowo utworzonej gminy wchodzi obszary sołectw: Adamówka, Borówek, Borowina, Celin, Chłaniów, Chłaniówek, Chruszczów, Dąbie, Gany, Huta, Koszarsko, Majdan Wierzchowski, Makowiska, Olchowice, Olchowice—Kolonia, Poperczyn, Rożki, Rożki—Kolonia, Sińiec, Średnia Wieś, Tokarówka, Wierzchowina, Władysławin, Wólka, Zabórze, Żółkiew, Żółkiew—Kolonia, Żółkiewka Osada.

§ 9

W powiecie kraśnickim województwa lubelskiego tworzy się następujące gminy:

1. Gminę Annopol z siedzibą gminnej rady narodowej w Annopolu; w skład nowo utworzonej gminy wchodzi obszary sołectw: Anielin, Annopol, Baraki, Bliskowice, Borów, Dąbrowa, Grabówka, Grabówka Ukazowa, Huta, Jakubowice, Janiszów, Kopic, Kosin, Natalin, Nowy Rachów, Opoczka, Opoka Duża, Popów, Rachów, Stary Rachów, Sucha Wólka, Swieciechów Duży, Swieciechów Poduchowny, Wymsłów, Zabełcze, Zastocze.

2. Gminę Batorz z siedzibą gminnej rady narodowej w Batorzu; w skład nowo utworzonej gminy wchodzi obszary sołectw: Aleksandrówka, Batorz Drugi, Batorz—Kolonia, Batorz Pierwszy, Błażek, Nowe Moczydła, Stawce, Stawce—Kolonia, Węglinek, Wola Studzińska, Wola Studzińska—Kolonia, Wólka Batorska.

3. Gminę Dzierzkowice z siedzibą gminnej rady narodowej w Dzierzkowicach; w skład nowo utworzonej gminy

W nowym ustroju gminnym oddzielono funkcje stanowiące od wykonawczych. Organem uchwałodawczym była gminna rada narodowa. Rada spośród swego grona wybierała prezydium i komisje. Przewodniczącym rady zostawał zwyczajowo pierwszy sekretarz gminnego komitetu PZPR. Przewodniczący GRN, jego zastępcy i szefowie komisji tworzyli prezydium gminnej rady narodowej. Na sesjach prezydium omawiano kwestie organizacyjne GRN ale też podejmowano uchwały na przykład o zatwierdzeniu sołtysów.

Obsługą administracyjną i kancelaryjną gminnej rady narodowej i jej organów zajmował się inspektor d/s rady narodowej i biuro rady. Inspektor służbowo podlegał przewodniczącemu, a zatrudniony i finansowany był przez Naczelnika.

Do zadań rady narodowej gminy należało uchwalanie rocznych i wieloletnich planów społeczno-gospodarczych rozwoju gminy oraz koordynowanie i kontrolowanie ich wykonania, uchwalanie budżetu na rok przyszły i kontrola jego wykonania, dysponowanie środkami funduszy celowych niezwiązanych bezpośrednio z budżetem, uchwalanie planu zagospodarowania przestrzennego terenu gminy.

Rada narodowa funkcjonowała w oparciu o uchwalony przez siebie regulamin. Obradowała na sesjach, na których podejmowała uchwały, które jako organ wykonawczy realizował naczelnik gminy.

Organami rady były: prezydium, komisje, a także Gminny Komitet Kontroli Społecznej, powołany na mocy ustawy z dnia 26 maja 1978 roku o zmianie ustawy o radach narodowych. Na czele prezydium (w skład, którego wchodził: przewodniczący, zastępcy oraz szefowie komisji gminnych) stał przewodniczący. Od 1974 roku przewodniczący obligatoryjnie był I-szy sekretarz miejscowego komitetu PZPR. W niektórych gminach nawet nie przeprowadzano głosowania na forum rady tylko przez aklamację zatwierdzano przewodniczącego po zmianach personalnych w miejscowym Komitecie PZPR. Trzeba dodać, że sekretarze partyjni często byli przenoszani z gminy do gminy, co wiązało się ze zmianami w prezydium.

Powołano urząd gminy jako terenowy organ administracji państwowej do wykonywania zadań naczelnika gminy. Naczelnik gminy był powoływany i odwoływany przez wojewodę. Gminna rada narodowa mogła tylko wyrażać niewiążącą opinię o kandydaturze. Naczelnicy rzadko pochodzili z terenu gminy, chociaż często bywali związani z władzami powiatowymi. Byli to w większości ludzie z wyższym wykształceniem mający często doświadczenie z administracją. W urzędach gmin zatrudniano osoby mające przynajmniej średnie wykształcenie lub będące w trakcie uzupełniania wykształcenia. Była to zupełna nowość w administracji lokalnej, sprzyjająca profesjonalizacji administracji.

Ustanowienie gmin w 1973 roku było przyznaniem się do porażki funkcjonowania gromadzkich rad narodowych. Powstały gminy, często prawie w dawnych granicach. Ustanowiono jednoosobowy organ wykonawczy przypominający dawnego wójta.

Urząd Gminy Rudnik rozpoczął pracę 1 stycznia 1973 roku na mocy ustawy z 29 listopada 1972 roku *O utworzeniu gmin i zmianie ustawy o radach narodowych*². Urząd funkcjonował w oparciu o Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 listopada 1972 r.

² Dz.U. 1972, Nr 49, poz. 315.

„w sprawie zakresu działania naczelnika gminy, organizacji i zadań urzędu gminy oraz niektórych spraw pracowniczych”³.

Urząd gminy zasadniczo dzielił się na trzy części: Biuro Urzędu, Gminną Służbę Rolną i Urząd Stanu Cywilnego. Urząd gminy podzielony był na referaty kierowane przez sekretarza Biura Urzędu Gminy. Ważną pozycję zajmował główny księgowy urzędu gminy.

Gminna Służba Rolna (GSR) kierowana była przez kierownika. GSR tworzył zespół kilku ludzi sprawujący nadzór nad rolnictwem w gminie i organizujący jego sprawy. W latach osiemdziesiątych GSR zostały przekształcone w referaty rolnictwa.

W ramach Urzędu Gminy funkcjonował Urząd Stanu Cywilnego na czele z kierownikiem.

Gminnej Radzie Narodowej podlegały wszelkie instytucje gospodarcze i państwowe na terenie gminy (np. GS SCh i posterunki MO). Miały one obowiązek składania sprawozdań. Gminy stały się z zamierzenia okręgiem samowystarczalnym dla wsi. Na jego terenie działała Gminna Spółdzielnia Samopomoc Chłopska, zbiorcza szkoła gminna, biblioteka gminna, gminny ośrodek zdrowia, spółdzielnia kółek rolniczych itp.

Ważne funkcje w środowisku wiejskim pełniły gminne spółdzielnie. *Gminne Spółdzielnie Samopomoc Chłopska są dominującą formą obrotu towarowego na wsi. Prowadzą one skup wszelkich artykułów rolniczych i zaopatrują wieś w artykuły potrzebne do produkcji rolnej oraz do konsumpcji. GS spełniają w imieniu państwa i zgodnie z ogólnospołecznym interesem funkcje organizatora rynku wiejskiego*⁴. Gminne spółdzielnie spełniały zatem wiele funkcji. Zaopatrywały wieś we wszelkie potrzebne towary (od żywności po węgiel i materiały budowlane) i skupowały płody rolne od rolników. GS-y świadczyły też usługi np. transportowe, prowadziły działalność wytwórczą (wytwórnice wód gazowych, masarnie, piekarnie). Zajmowały się także działalnością kulturalną prowadząc Kluby Rolnika. Na czele GS-u stał prezes, zarząd oraz Walne Zgromadzenie członków spółdzielni.

Nadal funkcjonowały kółka rolnicze. W połowie lat siedemdziesiątych nastąpiła komasacja kółek i tworzono Spółdzielnie Kółek Rolniczych – SKR-y. Według ówczesnej definicji: *Celem działalności kółek rolniczych jest niesienie gospodarstwu chłopskim różnorodnej pomocy produkcyjnej, remontowanie maszyn, świadczenie usług budowlanych, rozwijanie wiedzy rolniczej, a także prowadzenie wielostronnej działalności społeczno-kulturalnej. Ponadto gminne SKR mają obowiązek prowadzenia własnej produkcji rolnej na obszarach przejmowanych od chłopów, którzy przechodząc na rentę lub emeryturę nie mają w rodzinie nikogo, komu mogliby przekazać gospodarstwo*⁵.

Władze stawiały na rozwój kół gospodyń wiejskich. *Działalność kół gospodyń wiejskich dotyczy przede wszystkim spraw związanych z racjonalnym prowadzeniem gospodarstwa domowego, żywieniem rodziny, zdrowia i higieny, urządzenia mieszkań, wychowania dzieci i opieki nad nimi, uczestnictwa ludności wiejskiej w życiu kulturalnym itp.*⁶.

³ Dz.U. 1972 nr 49, poz.315.

⁴ Dyżma Gałaj, *Samorząd wiejski w PRL*, Warszawa 1978, s. 25.

⁵ Tamże, s. 24.

⁶ Tamże, s. 25.

Powołaniem gmin w tamtym okresie było całkiem dobrym posunięciem na miarę ustroju. Powstały większe jednostki terytorialne, które w ramach swego okręgu spełniały większość funkcji administracyjnych, gospodarczych i socjalnych ludności. Wybory do gminnych rad narodowych przeprowadzono po raz pierwszy w dniu 9 grudnia 1973 roku (Przesz kilka miesięcy, od stycznia do listopada 1973, w gminnych radach zasiadali radni wybrani jeszcze w 1969 roku.) Kolejne wybory organizowano w dniu 5 lutego 1978 roku, 17 czerwca 1984 i 19 czerwca 1988 roku. Wybory także przeprowadzono w atmosferze powszechnej mobilizacji, a wyniki i frekwencja zawsze zbliżały się do 100%. (w wyjątkiem ostatnich wyborów).

Lata siedemdziesiąte były to okres entuzjazmu i zmian. Polska wieś odczuła to poprzez zniesienie przez władz uciążliwych obowiązkowych dostaw. Rolników objęto bezpłatnymi ubezpieczeniami społecznymi. Sklepy były nieco lepiej zaopatrzone (choć jak w jednej z gmin w województwie kieleckim pisano „z zaopatrzeniem naszych sklepów nie jest źle ale nie jest też dobrze”). Władze sprzyjały młodym prężnym rolnikom, którzy mogli nawet kupić maszyny rolnicze takie jak traktor. Powstało wiele nowych murowanych domów i budynków gospodarczych.

Z początkiem 1973 roku zorganizowano gminę Rudnik w obecnych granicach. Naczelnikiem gminy został Jan Frąc. Powstał stale pracujący urząd gminy, pracowało w nim początkowo 13 osób, w tym naczelnik, sekretarz i Kierownik USC (Urząd Stanu Cywilnego) Podzielony był na referaty. Zlikwidowano stanowisko gromadzkiego agronoma i gromadzkiego zootechnika.

W Gminnej Radzie Narodowej przewodniczącym został Stanisław Tureczek, jego zastępcą Kowalik Bronisława Kowalik. Początkowo zasiadali w niej radni gromadzkiej rad narodowych. Dopiero w trakcie działania gmin wybrano nową radę (5 grudnia 1973).

Naczelnikiem gminy został mianowany Jan Frąc. Odszedł ze stanowiska jesienią 1973 roku. W dniu 1 listopada 1973 roku nowym naczelnikiem został Edward Grzeszczuk, poprzednio pracował w Rybczewicach na stanowisku sekretarza gromadzkiego.

W grudniu 1973 roku nowo wybrana Gminna Rada Narodowa wyłoniła na swojego przewodniczącego Mariana Dąbskiego, jego zastępcami byli Bronisława Kowalik i Anna Kobylas.

W połowie lat siedemdziesiątych gmina Rudnik posiadała wiele instytucji i urzędów, zlokalizowane były głównie w Rudniku. Były to: urząd gminy, GS SCh, Bank Spółdzielczy, Ośrodek Zdrowia w Maszowie, Posterunek MO, Apteka, 2 urzędy pocztowe, Zbiorcza Szkoła Gminna, 6 szkół filialnych, 14 kółek rolniczych.

Plany rozwoju gminy do roku 1990 były bardzo ambitne. Na przykład w 1990 roku planowo otwarcie kina na 300 miejsc w Rudniku. Miał powstać też Gminny Ośrodek Kultury. Gmina osiągnęła już pewien stopień rozwoju i zaczęła myśleć o potrzebach wyższego rzędu. W dniu 03 03 1976 roku powstał Gminny Fundusz Rozwoju Kultury Fizycznej. W tym samym dniu z funkcji Przewodniczącego zrezygnował Marian Dąbski, ustępujący Przewodniczący zaproponował na swojego następcę Czesława Sorokę - pierwszego sekretarza PZPR w gminie. Radni jednomyślnie wybrali go na swojego następcę, sprawował funkcję do 1981 roku.

Z początkiem czerwca 1975 roku weszła w życie reforma administracji ustanawiająca

dwustopniowy podział (zamiast trzystopniowego). Zlikwidowano powiaty, tworząc jednocześnie nowe, mniejsze województwa (zamiast 17 województw – 49). Obszar województwa lubelskiego podzielono na nowe województwa: lubelskie, siedleckie (okolice Łukowa), białskopodlaskie, zamojskie, chełmskie i tarnobrzeskiego (okolice Janowa Lubelskiego). Kompetencje zlikwidowanych powiatów przejęły gminy i nowe województwa.

Gmina Rudnik weszła w skład województwa zamojskiego.

W końcu 1977 roku podsumowano ostatnie lata działalności Gminnej Rady Narodowej. W tych latach wykonano 6,5 kilometrów dróg, w tym Płonka-Bzowiec oraz dojazd do młyna w Rudniku i do Bazy SKR w Wierzbicy. Zmodernizowano też 16,5 km dróg.

Wiosną 1978 roku miały miejsce wybory do Gminnej Rady Narodowej. W dniu 15 lutego 1978 roku odbyła się sesja GRN nowej kadencji. Odegrano hymn państwowy. Przewodniczącym GRN został ponownie Czesław Soroka. Zastępcami Przewodniczącego zostali Dąbski Marian i Brodziński Wacław. Do Prezydium weszli ponadto: Pośnik Bolesław, Olech Jerzy, Szpunar Jerzy, Pawelczyk Izabela. Członkowie Prezydium byli jednocześnie szefami komisji GRN.

Od końca 1973 roku naczelnikiem gminy był Edward Grzeszczuk. Z końcem 1978 roku został odwołany ze stanowiska przez wojewodę zamojskiego. W dniu 29 grudnia 1978 roku wojewoda zamojski powołał na naczelnika gminy pracownika Urzędu Gminy Rudnik - Eugeniusza Dudzińskiego.

W połowie lat siedemdziesiątych zaczęły się pojawiać symptomy kryzysu gospodarczego. Podczas oficjalnych przemówień z okazji 22 Lipca pewien referent w jednej z gmin w województwie lubelskim mówił o pozycji Polski w świecie (trzecie miejsce w Europie w wydobywaniu węgla). Czołowe miejsca Polska miała zajmować też w dziedzinach produkcji cementu, samochodów osobowych, tworzyw sztucznych, przędzy wełnianej, cynku itd. *Wiele liczb tu podawanych może budzić zaskoczenie. Tym bardziej, że odczuwamy brak w niektórych wymienionych tu asortymentach. Są to jednak trudności wynikające z szybkiego, dynamicznego rozwoju naszej ekonomiki, w której zapotrzebowanie na wiele surowców i wyrobów rośnie szybciej, niż możliwości zaspokojenia tych potrzeb. (...)*

W latach 1979-1980 kryzys państwa pogłębiał się. Do tego dochodziły klęski żywiołowe (ostra zima 1978/1979, mokre lato 1980). Sposobem na przezwycięzenie kryzysu było powołanie Komisji Kontroli Społecznych w każdej gminie w sierpniu 1978 roku. Tropiły one nieprawidłowości w dystrybucji dóbr.

Latem 1980 roku wiele zakładów pracy rozpoczęło strajki. Doprowadziło to do zalegalizowania ruchu „Solidarności”. Był to ciekawy okres w dziejach polskiej wsi. W sklepach nie wiele można było kupić ale wiele się zmieniało w kwestiach politycznych. Na przełomie 1980 i 1981 roku masowo podawali się do dymisji przewodniczący gminnych rad narodowych, którzy zajmowali też wysokie funkcje partyjne. Nowymi przewodniczącymi zostawali działacze społeczni cieszący się dużym zaufaniem społeczności wiejskiej. Czasem dochodziło do dość kuriozalnych sytuacji. Jeden z naczelników gminy w powiecie lubartowskim wspomina z tego okresu zdarzenie, gdy na odprawie partyjnej zapytano go *No i jak towarzyszu? Nawiazaliście już przyjazne stosunki z księdzem proboszczem.* W pewnej gminie w województwie chełmskim działacze rolniczej „Solidarności” postawili na sesji

Gminnej Rady Narodowej wniosek o powieszenie krzyża na sali obrad. Działacze partyjnie w zasadzie się zgodzili, lecz zauważyli, że na sali wisi już portret Lenina (była to bowiem także sala obrad Komitetu Gminnego PZPR) więc krzyż obok Lenina będzie wyglądał nieco dziwnie.

W dniu 19 marca 1981 roku Rada Państwa podjęła uchwałę w sprawie umacniania roli samorządu mieszkańców wsi w ramach istniejących przepisów o radach narodowych. Zebrania wiejskie od tej pory mogły uchylać projekty uchwał, którymi musiała się zająć gminna rada narodowa. Zebrania zyskały inicjatywę uchwałodawczą. Zebrania wiejskie mogły wybierać rady sołeckie. Funkcja sołtysa została wzmocniona poprzez prawo do uczestniczenia w sesjach GRN z głosem doradczym. Sołtys mógł zawierać umowy w imieniu zebrania wiejskiego, co do udostępnienia obiektów sołectwa⁷.

Zapewne zmiany w kraju (lata 1980-1981) i w gminie spowodowały ustąpienie Czesława Soroki ze stanowiska Przewodniczącego GRN w dniu 23 lutego 1981 roku. Nowym Przewodniczącym został ponownie Marian Dąbski, jego dawny zastępca

Jesienią 1981 roku w gminach pojawiło się wojsko – terenowe grupy operacyjne. Oficjalnie miały one „udzielać pomocy terenowym organom administracji państwowej w realizacji zadań społecznych, gospodarczych i obronnych, a także współdziałanie z różnymi rodzajami samorządów i organizacji społecznych działających w środowisku wiejskim⁸. Przygotowywały grunt pod wprowadzenie stanu wojennego. Wojskowi tropili nieprawidłowości w gminach. Sporo ich wykryli ale najpierw należałoby zmienić cały ustrój aby poprawić zaopatrzenie.

13 grudnia 1981 roku do urzędów wkroczyło wojsko. Gminne rady narodowe i zebrania wiejskie miały zakaz zgromadzeń. W urzędach gmin urzędowanie rozpoczęli komendanci terenowych grup operacyjnych. Naczelnicy musieli respektować decyzje komendantów. Wojskowi chcieli naprawić sytuację metodami wojskowymi. W pewnej gminie w województwie lubelskim komendant został wezwany do opanowania rozruchów przy podziale jednego wagonu węgla między całą gminę, ale nawet uzbrojony w broń palną nie był w stanie tego dokonać.

Władzę odzyskała partia. W ciężkiej sytuacji pozostawali przewodniczący gminnych rad narodowych wybrani na przełomie 1980 i 1981 roku. Cieszyli się oni pewnym autorytetem i nie zawsze chcieli się podporządkować władzom wojskowym i partyjnym.

Ostatnia sesja GRN przed stanem wojennym miała miejsce w dniu 30 listopada 1981 roku, w dwa tygodnie później nastąpił 13 grudnia. Brak dokładnych danych o sytuacji w gminie zimą 1981/1982. Stan wojenny spowodował nie zwoływanie GRN. Rządził naczelnik oraz Prezydium GRN. Pierwszą sesję w 1982 roku zwołano dopiero w maju. Wtedy uchwalono plan pracy na pierwszą połowę 1982 roku. Z powodu wprowadzenia stanu wojennego przedłużono kadencję GRN wybranej w 1978 roku.

Jesienią 1982 roku władze zainicjowały powstawanie Patriotycznego Ruchu Odrodzenia Narodowego (PRON).

W 1982 roku powinny były się odbyć wybory do rad narodowych, lecz z uwagi na

⁷ Gończar M., *Samorząd wsi – historia i nowe możliwości*, Warszawa 1990, s. 55.

⁸ Tamże, s. 48.

stan wojenny wybory przełożono na rok 1984.

W czerwcu 1984 roku skończyła się przedłużona kadencja GRN lat 1978-1984. Wybrano wiosną 1984 roku nową GRN. Następnie przystąpiono do wyborów nowych władz. W dniu 1 lipca miało miejsce głosowanie (tajne) na Przewodniczącego, kandydowali Adam Czwórny oraz Marian Dąbski, pierwszy uzyskał 14 głosów, drugi 12. Żaden nie uzyskał bezwzględnej przewagi, więc wybór musiał być powtórzony. Następnie Czwórny zrezygnował i wybrano Dąbskiego (23 głosy). Ostatecznie Czwórny został wybrany na jego zastępcę.

Naczelnikiem gminy nadal był pan Dudziński, sekretarzem UG Kazimierz Żurek.

W początkach lat osiemdziesiątych władze postanowiły zreorganizować administrację wiejską. Ustawa z 20 lipca 1983 roku o systemie rad narodowych i samorządu terytorialnego na nowo powołała samorząd terytorialny. Nie był to samorząd w pełni tego słowa znaczeniu. Przepisy były dość mętne i różnie je interpretowano. Był to jednak pierwszy tak odważny krok władz państwowych. Samorząd wiejski otrzymał prawo do dysponowania własnymi funduszami, ale nie uzyskał osobowości prawnej. Zebrania wiejskie mogły decydować o sprawach lokalnych. Powoływały sołtysa i radę sołecką jako organy wykonawcze. Na czele rady mógł stanąć przewodniczący rady sołeckiej. Mógł nią także kierować sołtys. Główną osobą reprezentującą samorząd wiejski stawał się przewodniczący rady sołeckiej. Prawo zwoływania zebrań wiejskich przysługiwało radzie sołeckiej na wniosek 1/5 pełnoletnich mieszkańców sołectwa. Sołectwo mogło uchwalić swój statut i powoływać komisje. Nadzór na samorządem wiejskim sprawowała rada narodowa i naczelnik. Nowe przepisy zobligowały naczelnika gminy i GRN do respektowania uchwał zebrań wiejskich. Sprawy dotyczące danej społeczności musiały być z nią uzgadniane. Wybory do rad sołeckich przeprowadzono jesienią 1984 roku, kolejne w 1988 roku.

W połowie lat osiemdziesiątych naczelnik gminy Eugeniusz Dudziński chwalił się budową Ośrodka Zdrowia, którego budowę rozpoczęto w 1986 roku czynem społecznym. Otwarcie planowano w 1990 roku. W budynku miała się znaleźć również apteka i kilka pomieszczeń dla nauczycieli. W starym ośrodku zdrowia planowano otworzyć dom pomocy społecznej dla rolników. Do „czynowych” budów należała również rozbudowa szkoły podstawowej w Płonce. Tam miały znaleźć się mieszkania dla nauczycieli, sala gimnastyczna i sale dydaktyczne. Również w Rudniku przystąpiono do rozbudowy szkoły podstawowej. Planowo rozbudowę jej o pięć nowych pomieszczeń i stołówkę.

Gmina inwestowała ówczesnie w budowę wodociągów. W 1989 roku wodę miało mieć 400 gospodarzy w Rudniku, Suszni, Majdanie Borowieckim i Suchym Lipiu. W późniejszym terminie planowano podłączyć do sieci kolejne wsie.

USTAWA

z dnia 20 lipca 1983 r.

o systemie rad narodowych i samorządu terytorialnego.

W celu utrwalania socjalistycznego ludowladztwa i umacniania terenowych organów władzy i administracji państwowej oraz zapewnienia powszechnego udziału mieszkańców miast i wsi we współrządzeniu i współodpowiedzialności za sprawy kraju, mając na uwadze, że system rad narodowych i samorządu terytorialnego stanowi szczególnie ważną płaszczyznę wszechstronnego współdziałania przewodniej siły politycznej w budowie socjalizmu — Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej ze Zjednoczonym Stronnictwem Ludowym i Stronnictwem Demokratycznym, oraz działanie zespolonych w Patriotycznym Ruchu Odrodzenia Narodowego wszystkich sił społecznych i obywateli kierujących się konstytucyjnymi zasadami ustrojowymi Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, stanowi się, co następuje:

Rozdział 1

Przepisy ogólne.

Art. 1. Rady narodowe jako przedstawicielskie organy władzy państwowej i podstawowe organy samorządu społecznego są zarazem organami samorządu terytorialnego ludności w gminach, miastach, dzielnicach miast i województwach; urzeczywistniają władzę ludu pracującego miast i wsi, umacniają i rozwijają jego zdobycze, uczestniczą w postępowej przebudowie społeczeństwa; strzegą podstaw socjalistycznego państwa oraz praworządności ludowej.

Art. 2. 1. Rady narodowe wybierane są w wyborach powszechnych, równych, bezpośrednich i w głosowaniu tajnym na okres lat czterech licząc od dnia wyborów. Zasady i tryb przeprowadzania wyborów określa odrębna ustawa.

2. Wybory do rad narodowych zarządza Rada Państwa.

Art. 3. 1. Rady narodowe uczestniczą w kształtowaniu i realizacji polityki państwa; kierują całokształtem społeczno-gospodarczego i kulturalnego rozwoju na swoim terenie, wpływają na działalność wszystkich jednostek administracji i gospodarki oraz sprawują nad nimi kontrolę stosownie do przepisów niniejszej ustawy; działają na

rzecz zaspokajania potrzeb ludności, ochrony i wykorzystania zasobów gospodarczych i wartości kulturalnych terenu; urzeczywistniają zadania samorządu terytorialnego w jednostkach podziału terytorialnego państwa.

2. W jednostkach osiedleńczych, wyodrębnionych w ramach podstawowych jednostek terytorialnych, zadania samorządu terytorialnego realizowane są przez samorząd mieszkańców miast i wsi i jego organy.

3. Rady narodowe wraz z samorządem mieszkańców miast i wsi tworzą system samorządu terytorialnego.

4. Organy samorządu terytorialnego są właściwe do podejmowania wszelkich działań organizatorskich i gospodarczych zgodnie z zasadami uregulowanymi w niniejszej ustawie.

5. Samodzielność działania organów samorządu terytorialnego w zakresie określonym niniejszą ustawą pozostaje pod pieczę Sejmu oraz chroniona jest przez nadzór Rady Państwa.

Art. 4. Rady narodowe prowadzą samodzielnie — na zasadach określanych ustawami — działalność na rzecz zaspokajania potrzeb ludności oraz rozwoju społeczno-gospodarczego i kulturalnego terenu, w szczególności poprzez:

- 1) planowanie społeczno-gospodarcze i przestrzenne na danym terenie w formie rzeczowej i finansowej oraz organizowanie wykonania planów w tym zakresie,
- 2) powoływanie przedsiębiorstw i zakładów dla wykonania zadań służących potrzebom ludności,
- 3) wytyczanie kierunków i kontrolowanie pracy terenowych organów administracji państwowej,
- 4) pobudzanie aktywności obywatelskiej służącej wszechstronnemu rozwojowi terenu oraz wykorzystaniu miejscowych zasobów i rezerw,
- 5) inicjowanie i koordynowanie działań związanych z rozwojem terenu i zaspokajaniem potrzeb ludności.

Art. 5. 1. Rady narodowe wykonują swoje zadania i kompetencje na sesjach oraz za pośrednictwem swoich organów.

2. Organami rad narodowych są ich prezydium i komisje.

Fragment ustawy o radach narodowych i samorządzie terytorialnym z 20 lipca 1983 roku (Dz. U. 1983, nr 41, poz. 185).

Nowa ustawa o radach narodowych i samorządzie wiejskim zwiększyła uprawnienia rad narodowych wobec naczelników. Od tej pory do gminna rada narodowa w porozumieniu z wojewodą wybierała swojego naczelnika.

Mimo pozorowanych i prawdziwych prób naprawienia sytuacji gospodarczej kraju kryzys się pogłębiał. Władza traciła autorytet. W dniu 19 czerwca 1988 roku przeprowadzono ostatecznie wybory do rad narodowych w Polsce. Ogłoszono po raz pierwszy prawdziwe wyniki o frekwencji, które były bardzo niskie.

Zmiany zapoczątkowane w 1989 roku doprowadziły do uchwalenia nowej ustawy o samorządzie gminnym, który nadał samorządność dotychczas istniejącym gminom. Z końcem kwietnia 1990 roku zakończyła się przed terminem kadencja rad narodowych. Rozpoczął się nowy etap w historii gminy

WSPÓŁCZESNA GMINA

W dniu 27 maja 1990 roku weszła w życie nowa ustawa o samorządzie gminnym z 8 marca 1990 roku.⁹ Tego dnia przeprowadzono pierwsze wybory do rad gminnych.

Ustawa nadała samorząd i osobowość prawną gminom. Funkcję uchwałodawcze stanowi rada gminna wybierana w wyborach powszechnych. Organem wykonawczym był początkowo zarząd gminny na czele z wójtem wybierany przez radę gminną. Od 2002 roku organem wykonawczym w gminie jest jednoosobowo wójt wybierany przez mieszkańców gminy w bezpośrednich wyborach.

Pierwsza kadencja rad gminnych (1990-1994) była zazwyczaj dość burzliwa. Wszyscy uczyli się demokracji lokalnej. Często występowały konflikty na linii rada gminy z przewodniczącym- wójtem. Często to przewodniczący rad gminnych próbowali odgrywać czołową rolę w gminie powołując się na bezpośredni mandat wyborców. Dochodziły do tego konflikty ideologiczne. Problemem było w tamtych czasach kogo zatrudniać w urzędach gmin i wybierać do zarządów gminnych. Czy doświadczonych urzędników z dawnych gmin czy też nowych ludzi związanych z Komitetami Obywatelskimi ale bez doświadczenia?

Kolejne kadencje zazwyczaj bywały okresem stabilizacji i sukcesów gmin. Wybory do rad gminnych przeprowadzono 19 czerwca 1994 roku (kadencja 1994-1998), 11 października 1998 (kadencja 1998-2002), 27 października 2002 (kadencja 2002-2006, tego dnia po raz pierwszy wybierano bezpośrednio wójtów gmin), 12 listopada 2006 (kadencja 2006-2010) oraz 21 listopada 2010 roku (obecna kadencja 2010-2014).

Do 1998 roku gmina Rudnik funkcjonowała w ramach województwa zamojskiego. Od 1 stycznia 1999 roku weszła w skład województwa lubelskiego oraz powiatu krasnostawskiego.

⁹ Dziennik Ustaw z 1990 roku, nr 16, poz. 95.

95

USTAWA

z dnia 8 marca 1990 r.

o samorządzie terytorialnym.

Rozdział 1

Przepisy ogólne

Art. 1. 1. Mieszkańcy gminy tworzą z mocy prawa wspólnotę samorządową.

2. Ilekroć w niniejszej ustawie jest mowa o gminie, należy przez to rozumieć wspólnotę samorządową oraz odpowiednie terytorium.

Art. 2. 1. Gmina wykonuje zadania publiczne w imieniu własnym i na własną odpowiedzialność.

2. Gmina posiada osobowość prawną.

3. Samodzielność gminy podlega ochronie sądowej.

Art. 3. 1. O ustroju gminy stanowi jej statut.

2. Projekt statutu gminy powyżej 300.000 mieszkańców podlega uzgodnieniu z Prezesem Rady Ministrów.

3. W sprawach spornych rozstrzyga Rada Ministrów.

Art. 4. 1. Tworzenie, łączenie i znoszenie gmin, ustalenie ich granic i nazw oraz siedzib władz następuje w drodze rozporządzenia Rady Ministrów, po przeprowadzeniu konsultacji z mieszkańcami.

2. Przy tworzeniu, łączeniu, znoszeniu gmin i ustalaniu ich granic należy dążyć do tego, aby gmina obejmowała obszar możliwie jednorodny ze względu na układ osadniczy i przestrzenny oraz więzi społeczne i gospodarcze zapewniające zdolność wykonywania zadań publicznych.

3. Nadanie gminie statusu miasta następuje w drodze rozporządzenia Rady Ministrów.

Art. 5. 1. W gminie mogą być tworzone jednostki pomocnicze: sołectwa oraz dzielnice miejskie i osiedla.

2. Sołectwo lub dzielnicę (osiedle) tworzy rada gminy w drodze uchwały po przeprowadzeniu konsultacji z mieszkańcami lub z ich inicjatywą.

3. Zasady tworzenia jednostek pomocniczych określa statut gminy.

4. W miastach, w których istniały w dniu 1 stycznia 1990 r. wyodrębnione administracyjnie dzielnice, mogą one uzyskać status gminy. Decyzję w tej kwestii podejmuje Prezes Rady Ministrów po zasięgnięciu opinii zainteresowanych środowisk. Dzielnice stanowiące gminy tworzą obligatoryjny związek gmin.

Rozdział 2

Zakres działania i zadania gminy

Art. 6. 1. Do zakresu działania gminy należą wszystkie sprawy publiczne o znaczeniu lokalnym, nie zastrzeżone ustawami na rzecz innych podmiotów.

2. Jeżeli ustawy nie stanowią inaczej, rozstrzyganie w sprawach, o których mowa w ust. 1, należy do gminy.

Art. 7. 1. Zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy:

- 1) ładu przestrzennego, gospodarki terenami i ochrony środowiska,
- 2) gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego,
- 3) wodociągów i zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych, utrzymania czystości oraz urządzeń sanitarnych, wysypisk i utylizacji odpadów komunalnych, zaopatrzenia w energię elektryczną i ciepłą,
- 4) lokalnego transportu zbiorowego,
- 5) ochrony zdrowia,
- 6) pomocy społecznej, w tym ośrodków i zakładów opiekuńczych,
- 7) komunalnego budownictwa mieszkaniowego,
- 8) oświaty, w tym szkół podstawowych, przedszkoli i innych placówek oświatowo-wychowawczych,
- 9) kultury, w tym bibliotek komunalnych i innych placówek upowszechniania kultury,
- 10) kultury fizycznej, w tym terenów rekreacyjnych i urządzeń sportowych,
- 11) targowisk i hal targowych,
- 12) zieleni komunalnej i zadrzewień,
- 13) cmentarzy komunalnych,
- 14) porządku publicznego i ochrony przeciwpożarowej,
- 15) utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych.

2. Ustawy określają, które zadania własne gminy mają charakter obowiązkowy.

Art. 8. 1. Ustawy mogą nakładać na gminę obowiązek wykonywania zadań zleconych z zakresu administracji rządowej.

2. Zadania z zakresu administracji rządowej gmina może wykonywać również na podstawie porozumienia z organami tej administracji.

3. Zadania, o których mowa w ust. 1 i 2, są wykonywane po zapewnieniu środków finansowych przez administrację rządową.

Art. 9. 1. W celu wykonywania zadań gmina może tworzyć jednostki organizacyjne, w tym przedsiębiorstwa, i zawierać umowy z innymi podmiotami.

2. Gmina oraz inna komunalna osoba prawna może prowadzić działalność gospodarczą wykraczającą poza zadania o charakterze użyteczności publicznej, jeżeli wymagają tego potrzeby społeczne.

Art. 10. Wykonywanie zadań publicznych przekraczających możliwości gminy następuje w drodze współdziałania międzykomunalnego.

HISTORIA POSZCZEGÓLNYCH MIEJSCOWOŚCI

BZOWIEC

Bzowiec powstał na początku XV wieku. Pierwsze pisane wzmianki pochodzą z 1419 roku i dotyczą włączenia tej wsi do łańciewskiej parafii w Chłaniowie¹⁰. Nazwa pochodzi od nazwy rośliny „bez”¹¹.

Kolejna wzmianka o tej miejscowości pochodzi z dokumentu wystawionego w Nowym Mieście Korczynie dnia 25 II 1434 roku, w dokumencie tym król Władysław Jagiełło zaświadczył, że Wawrzyniec z Bzowca (*Laurencius de Bzowecz*) odstąpił sołectwo w Ślipczach Michałowi zwanym „Brahą” za wieś Sitno w ziemi chełmskiej¹². Fakt, że dziedzice Bzowca przebywali przy dworze królewskim i posiadali sołectwa oraz wsie świadczy o zamożności właścicieli Bzowca.

Szlacheccy mieszkańcy Bzowca przyjęli nazwisko Strączek, a w 1470 roku wieś kupili od nich Wójcicy¹³. Jednak niedługo rodzina Wójcickich była właścicielami wsi. Spis podatkowy z 1564 roku informuje, że Bzowiec liczyła ponad 12 łanów ziemi. Oprócz kmieci mieszkało tu 12 zagrodników bez ziemi, 1 komornik i 4 rzemieślników. Była to, więc duża, rozwinięta gospodarcza wieś. Największymi właścicielami ziemskimi byli Piotr Borowski oraz Wereszczyńscy herbu Korczak¹⁴.

Borowscy herbu Lubicz pochodzili z Borowa w ziemi chełmskiej, natomiast Wereszczyńscy herbu Korczak pochodzili z Wereszczyna (obecnie gmina Urszulin) w ziemi chełmskiej. Borowscy dziedziczyli tu również na początku XVII wieku, a dawna własność Wereszczyńskich przeszła wtedy na Żeleńskich, od których to Borowscy dzierżawili ich ziemię¹⁵.

W następnych latach, w drugiej połowie XVII wieku, Bzowiec przeszedł na własność Jaślikowskich herbu Korczak. Był to ród szlachecki pochodzący z Jaślikowa z okolic Krasnegostawu. Z mało znaczącego rodu doszli do wielu stanowisk w państwie. Część z nich wyemigrowała na Litwę i Ukrainę. Jednak Bzowiec stał się jedną z ich siedzib i właśnie tu w drugiej połowie XVII wieku wybudowali dwór obronny w pobliżu stawów. Jest on notowany około 1693 roku¹⁶.

W czasie III wojny północnej (1700-1721) wiele różnych oddziałów wojskowych maszerowało przez te ziemie. Takie przemarsze zawsze wiązały się z wieloma krzywdami wśród wiejskiej ludności. W źródłach zapisano, że w 1712 roku polska chorągiew wojskowa starosty płockiego spustoszyła Bzowiec¹⁷.

¹⁰ Niedźwiedź J, *Leksykon historyczny miejscowości dawnego województwa zamojskiego*, Zamość 2003, s. 62-63.

¹¹ *Nazwy miejscowe Polski*, pod red. K. Rymuta, tom I, Kraków 1996, s. 483.

¹² *Zbiór Dokumentów Małopolskich*, pod red. S. Kurasia, tom VII, s. 419.

¹³ Tamże .

¹⁴ *Źródła Dziejowe Polski.....s. 198.*

¹⁵ Boniecki A, *Herbarz Polski*, Warszawa 1899-1913, tom II, s. 52.

¹⁶ Niedźwiedź J, *Leksykon.....s. 62-63.*

¹⁷ Tamże

W XVIII wieku Bzowiec trafił w ręce rodziny Trembińskich. W tym czasie wybudowano tu drugi folwark dworski, jeden z nich nazywał się odtąd Bzowcem Górnym, a drugi Bzowcem Dolnym¹⁸. W końcu tegoż stulecia właścicielem wsi był Jacek Trembiński żonaty z Marianną Radecką. Po jego śmierci w 1820 roku majątek objął jego syn Aleksander spłacając siostry. Aleksander Trembiński już w 1824 roku sprzedał folwark Bzowiec Górny Feliksowi Brzezińskiemu. Niedługo później zmarł Aleksander Trembiński, a jego żona Elżbieta posiadała Bzowiec Dolny jeszcze do 1829 roku i następnie sprzedała go Janowi Głogowskiemu¹⁹.

Na początku XIX wieku wieś Bzowiec była całkiem dużą miejscowością. *Tabella Miast i Wsi Królestwa Polskiego* z 1827 roku informuje, że było tu 77 domów mieszkalnych i 432 osób²⁰.

Folwark Bzowiec Dolny w 1840 roku przejął syn Jana Głogowskiego, Michał. Nie radził sobie jednak z zarządzaniem tym folwarkiem i zadłużony majątek kupił w 1862 roku Władysław Holtzer, a następnie przejęła go jego córka Ignacja z Holtzerów Wasiutyńska²¹.

Tymczasem Bzowiec Górny od Brzezińskich trafił w ręce Medarda Chondzyńskiego i od niego w 1878 roku kupił go Jerzy Mogilnicki. Tenże Mogilnicki kupił też w 1888 roku majątek Bzowiec Górny od Wasiutyńskiej stając się właścicielem całego majątku dworskiego Bzowiec²².

W 1864 roku na mocy uwłaszczenia ziemi dworskiej w Bzowcu Górnym powstało 43 gospodarstwa rolne na 337 morgach ziemi. Majątek Bzowiec Górny liczył odtąd 966 mórg ziemi. Obok folwarku Bzowiec Górny istniał też folwark Zabłocie zwany też Medardowem (530 mórg)²³.

W Bzowcu Dolnym powstało 31 gospodarstw rolnych na 541 morgach ziemi, a folwark liczył 1 358 mórg ziemi. W tym folwarku był młyn i wiatrak. Istniało też 100 uli ramowych systemu księdza Dolinowskiego²⁴.

W 1915 roku w pobliżu tej wsi miały miejsce walki między Rosjanami i wojskami państw centralnych. Znajduje się tu cmentarz wojenny na którym najprawdopodobniej leżą żołnierze rosyjscy²⁵.

Dawny podział na Bzowiec Górny i Dolny istniał nadal w XX wieku. Według spisu powszechnego z 1921 roku w Bzowcu Górnym było 51 domów i 342 mieszkańców. W folwarku o tej samej nazwie było 8 domów i 145 mieszkańców. Istniała też leśniczówka Bzowiec Górny. Wszyscy mieszkańcy określili się jako Polacy, z tym że we wsi mieszkało 28

¹⁸ Tamże

¹⁹ Niedźwiedź J, *Leksykon historyczny*...,s. 62.

²⁰ *Tabella Miast i Wsi Królestwa Polskiego*, Warszawa 1827, tom I, s. 60

²¹ Niedźwiedź J, *Leksykon historyczny*...,s. 62.

²² Tamże

²³ *Województwo Lubelskie* (wyciąg ze *Słownik Geograficznego Królestwa Polskiego*, Lublin 1974, s. 29.

²⁴ *Województwo Lubelskie*....., s 29

²⁵ Niedźwiedź J, *Leksykon historyczny*...,s. 62.

Żydów²⁶. W Bzowcu Dolnym było natomiast 73 domy i 451 mieszkańców. Spis nie notuje już folwarku w tej części wsi, najpewniej był on nie zamieszkały²⁷.

W początkach XX wieku właścicielami folwarku byli nadal Mogilniccy. Z powodu kłopotów finansowych część majątku Bzowiec Górny został rozparcelowany w 1922 roku²⁸. Ostatnim właścicielem ziemskim w majątku Bzowiec Górny był Witold Mogilnicki, folwark liczył 540 ha obszaru, natomiast Bzowiec Dolny należał do Elizy Mogielnickiej i liczył 194 ha obszaru²⁹. Na miejscu tego folwarku po wojnie powstała szkoła podstawowa.

Bzowiec należał do gminy Rudnik. W okresie międzywojennym była to miejscowość gdzie rozwinęły się liczne zakłady usługowe. Szczególnie wiele firm powstało w Bzowcu Dolnym. I tak zakład krawiecki w tej wsi posiadali: B. Mandelker, L. Mandelker, I. Wajs oraz A. Zeliga. W Bzowcu Górnym działała firma zajmująca się eksploatacją lasów. Był tu (Bzowiec Dolny) młyn parowy należący do T. Błazuckiego. Młyn wodny należał do W. Mogielnickiego. Sklep z artykułami różnymi prowadził L. Sztuden, rzeźnikiem był W. Kaźmierczak. Sklepy spożywcze posiadali A. Poklepa oraz M. Rams. We wsi był tartak należący do Mogilnickich.

W czasie wojny w Bzowcu w dniu 17 października 1943 roku Niemcy rozstrzelali w tej wsi grupę 25 Żydów³⁰. Miejscowe związki ZMW „Wici” oraz koła Stronnictwa Ludowego stały się zaczątkiem podziemnej organizacji ruchu ludowego. Plutonem BCh w Bzowcu dowodził Stanisław Pawelczyk³¹.

W wyniku reformy rolnej folwark w Bzowcu Dolnym został rozparcelowany, a sam dwór stał się siedzibą szkoły³².

Na zebraniu w dniu 30 marca 1947 roku ustalono powołanie Komitetów Wiejskich w celu niesienie pomocy powodzianom. W Bzowcu na czele komitetu stali Bronisław Stefański, Kazimierz Kozina, Jan Kwieciński, Jan Kucharczyk i Michał Tur.

W Bzowcu w 1948 roku istniała świetlica wiejska, ale *„świetlica ta przedstawia się obskurnie należałoby przeprowadzić remont aby miała wygląd zachęcający, młodzież mogłaby mile przebywać tamże”*. W 1952 roku kierownikiem szkoły w Bzowcu był Władysław Kaczmarek, żalił się, że nauczyciele są na wsi poszkodowani. *Nie mają bowiem czasu wyjechać do miast celem zaopatrzenia w pewne materiały požądane*.

W 1954 roku Bzowiec stał się siedzibą Gromadzkiej Rady Narodowej. Należały do niej Bzowiec kolonia, Bzowiec Górny, Bzowiec Dolny, Bzówek-Grobla, Kolonia Władysławin i Zabłocie kolonia. Gromada ta istniała do 1959 roku następnie została włączona do gromady Chłaniów. Od 1973 roku Bzowiec włączono do gminy Rudnik. Istniała tu IV-klasowa szkoła podstawowa. Działała również biblioteka oraz Zielony Klub na okres lata. W końcu lat siedemdziesiątych istniał tu dzieciniec.

²⁶Skorowidz miejscowości RP opracowany na podstawie wyników pierwszego powszechnego spisu ludności z dnia 30 IX 1921 roku, woj. lubelskie. Warszawa 1924, s. 50.

²⁷Tamże .

²⁸Niedzwiedz J, *Leksykon historyczny...*,s. 62.

²⁹ „Księga adresowa Polski (wraz z W. M. Gdańskiem) dla handlu, przemysłu, rzemiosła i rolnictwa rok 1930”, *Annuaire de la Pologne (y compris la V. L. Dantzig)*, Warszawa 1930. s. 583.

³⁰Niedzwiedz J, *Leksykon.....*, s. 63.

³¹Czuba P, Wojtal J, *Nie stali z bronią u nogi*, Lublin 1998, s. 347.

³²Tamże.

W latach 1974-1977 władze gminne wybudowały drogę Płonka-Bzowiec. W latach osiemdziesiątych dużo czasu poświęcano na budowę i remont stacji benzynowej w tej wsi.

JOANIN

Jeszcze w pierwszej połowie XIX wieku obszar tej miejscowości pokrywały lasy należące do majątku Borów. W latach siedemdziesiątych XIX wieku Klemens Skawiński z Borowa utworzył tu folwark ziemski notowany po raz pierwszy w 1882 roku³³.

W 1891 roku folwark podzielono na dwie części, na folwark Joanin A i folwark Joanin B. Folwark A należał do Władysławy Skawińskiej, która w 1893 roku sprzedała część gruntów tego folwarku okolicznym chłopom. W 1898 roku całość folwarku Joanin A zakupili okoliczni chłopię³⁴.

Folwark Joanin B należał od 1891 roku do Klemensa Skawińskiego i otrzymała je w posagu jego córka Władysława, gdy wyszła za mąż za Tabiszewskiego. Władysława Tabiszewska szybko sprzedała te dobra Żydowi Pinkusowi Szafirszteinowi za 20 300 rubli³⁵. Ten zapewne rozparcelował ten majątek.

Źródła z początku XX wieku nie notują już folwarku w Joaninie. W 1921 roku w tej miejscowości naliczono 31 domów i 189 mieszkańców. Oprócz Polaków mieszkało tu również 7 Żydów³⁶.

W sierpniu 1947 roku również w tej wsi miało miejsce tragiczne gradobicie. Zimą 1947/1948 do wielu domów zająrał głód.

Działała tu niewielka szkoła podstawowa w starych budynkach. Mieszkańcy wsi apelowali o budowę szkoły. W 1959 roku powstał tu Komitet Budowy na czele z Kwiatkowskim Antonim, Chruścielem Piotrem i Kowalikiem Józefem. Komitet pisał w tej sprawie podania do władz gromadzkich Szkoła zaczęła szybko powstawać z wielkim zaangażowaniem mieszkańców. Na sesjach GRN chwalono wkład mieszkańców. Doceniły to nawet władze powiatowe przekazując w 1960 roku sumę 100 000 zł na budowę. W tym roku budowa szkoły była jednym z głównych celów gromady. Również władze gromadzkie przekazały w 1960 roku 60% nadwyżki budżetowej na budowę szkoły (około 100 000 zł). W 1961 roku budowa utknęła. Było to spowodowane opieszałością władz powiatowych – Powiatowego Inspektora Szkolnego, a nie mieszkańców. W tym samym roku szkoła w Joaninie została przekształcona na IV klasową, uczyło się w niej 42 dzieci.

W Joaninie działała Ochotnicza Straż Pożarna. We wsi nie było żadnego sklepu i było to przyczyną licznych skarg mieszkańców na GS.

Na przełomie 1962 i 1963 roku szkoła zaczęła działać w nowym budynku, jednak nie było formalnego przekazania obiektu przez wykonawcę i pojawiły się liczne skargi na przeciekający dach, zacieki na ścianach, nie odpowiednie piece itp.

³³ Niedźwiedź J, *Leksykon historyczny*...,s. 204.

³⁴ Tamże

³⁵ Tamże

³⁶ *Skorowidz*...,s. 50.

W 1963 roku w miejscowości pojawił się pierwszy telewizor. W 1966 roku powstał tu pierwszy kiosk spożywczy GS Rudnik. Działało również kółko rolnicze, należało do niego ponad 80% gospodarzy.

Na początku lat siedemdziesiątych powstała tu droga bita oraz studnia głębinowa. W 1975 roku wybudowano remizę dla OSP.

W 1977 roku władze położyły duży nacisk na działania zmierzające do estetyzacji gmin województwa, chciano pozbyć się słomianych strzech. W tym celu powołano zespoły wiejskie, złożony w każdej wsi z sołtysa, radnych, działaczy PZPR, pracowników UG i rolników.. Na przykład w Joaninie należeli do niego Stanisław Kowalik- sołtys, Chruściel Piotr *wzorowy rolnik* i Ładosz Danuta - nauczycielka. Takie zespoły wiejskie czuwały nad właściwym wykonaniem zaleceń władz województwa.

KASZUBY

Nazwa wsi mogłaby sugerować, że mieszkali tu niegdyś Kaszubi lecz nie jest to zgodne z faktami historycznymi. Nazwa miejscowości pierwotnie była zapisywana jako *Kuszabi* lub *Kuszaby*³⁷, a powstała od nazwy pierwszych właścicieli wsi.

W 1484 roku w tej okolicy mieszkał niejaki Jan Kuczaba właściciel wsi Gany (Długiełozy) od jego imienia powstała z czasem osada zwana Kuszabami (*Kuszabi*)³⁸.

W 1497 roku notuje się Marcina Kuczabę, który okazał się niezbyt walecznym rycerzem i nie stanął się na pospolite ruszenie zwołane przez króla Jana Olbrachta. Gdy Jan Olbracht wrócił z przegranej wojny ukarał konfiskatą dóbr Marcina Kuczabę i wielu innych rycerzy-dezertersów³⁹. Jednak Kuczabowie mieli nadal pewne działki w tej wsi, ponieważ w 1564 roku notuje się tu jeszcze Feliksa Kuczabę. Część tego rodu przeniosła się do ziemi radomskiej, gdzie byli notowani jeszcze w końcu XVI wieku. Brak danych o dalszych losach tej rodziny⁴⁰.

Oprócz Feliksa Kuczaby w 1564 roku dziedzicami wsi byli: Piotr Wierzbicki (1 i ½ łana), Jan (1 łan), Albert i Andrzej *Dzdzaniscy* (1 łan) oraz Mikołaj Niezabitowski (1/2 łana)⁴¹.

Jak widać własność ziemską była rozdrobniona. Największą część wsi posiadali Wierzbicy i to właśnie oni w XVII wieku wykupili od zubożałych szlachciców ich części przyłączając tą wieś do dóbr Wierzbica.

Nazwa wsi ewoluowała przez wieki. Z dawnego *Kuszaby* w końcu XVIII wieku powstało *Kuzaby*, Co ciekawe w pierwszej połowie XIX wieku w ogóle nie wyróżniało się oddzielnej wsi, była to tylko część Wierzbicy. Dopiero w końcu XIX wieku zaczęto nazywać tą osadę *Kaszuby*⁴².

³⁷ *Nazwy miejscowe Polski....*tom IV, s. 372.

³⁸ Czarnecki Włodzimierz, *Rozwój sieci osadniczej ziemi chełmskiej w latach 1451-1510*. [w:] „Rocznik Chełmski”, tom 5 z 1999 roku. Chełm 1999, s. 17.

³⁹ Boniecki A, *Herbarz....*,tom XIII, s. 277.

⁴⁰ Tamże

⁴¹ *Źródła Dziejowe Polski*, tom XVIII/1.,s. 196.

⁴² *Nazwy miejscowe Polski....*tom IV, s. 372.

W 1864 roku w tej wsi, w ramach uwłaszczenia, powstało 17 gospodarstw rolnych na 388 morgach ziemi. Wieś włączono do gminy Rudnik⁴³.

W 1921 roku w Kaszubach zanotowano 42 domy i 277 mieszkańców. Oprócz Polaków mieszkało tu również 6 Żydów⁴⁴.

W okresie międzywojennym zakład krawiecki w Kaszubach posiadał M. Kerszenblit⁴⁵.

W 1947 roku Osiedla Kaszuby i Serafin wydzielono z gromady Wierzbica i utworzono oddzielną gromadę z siedzibą w Kaszubach. W latach 1954-1959 Kaszuby należały do gromady Wierzbica, następnie zostały włączone do gromady Rudnik.

W tej wsi działała Ochotnicza Straż Pożarna. Funkcjonowało również Koło Gospodyń Wiejskich. W połowie lat sześćdziesiątych należało do niego 15 gospodyń z tej wsi. W tym czasie wieś nie posiadała jeszcze żadnego telefonu, jednak podjęto budowę drogi bitej.

W 1984 roku oceniano bardzo szczegółowo pracę sołtysów poszczególnych wsi, bna przykład przy wsi Kaszuby zapisano: *sołtys Kowalczyk Julian posiada gospodarstwo o powierzchni 10,53 ha. (...) Terminowo rozliczał się z zobowiązań pieniężnych. Dużo czasu poświęcał na prace z mieszkańcami sołectwa w wyniku czego wybudowano drogę przez wieś oraz w stanie surowym sklep wiejski. (...) Może sprawować funkcję sołtysa.*”

MAJDAN BOROWSKI DRUGI I PIERWSZY

Słowo „majdan” ma pochodzenie tureckie. Był to pierwotnie czworoboczny zamknięty plac służący jako targ, miejsce zgromadzeń lub ćwiczeń wojskowych. Z czasem słowo dotarło do Polski. W Polsce „majdanem” nazywano początkowo plac, na którym zbierało się rycerstwo dla równego podziału łupów, jednak później „majdanem” zaczęto nazywać obozowiska robotników leśnych, którzy ustawiali domy (budy) w czworobok. Takie obozowiska najczęściej stawały się zawiązkami wsi. Robotnicy leśni wytapiali smołę, węgiel drzewny. Nazwa „majdan” była stosowana głównie po prawej stronie Wisły, a nazwa „huta” po lewej stronie.

Jeszcze na przełomie XVIII i XX wieku duże obszary między Borowem, a Wirkowicami pokrywała gęsta puszcza. Właśnie tych lasach okoliczni właściciele ziemscy zaczęli osadzać robotników leśnych, którzy zajmowali się wytapianiem smoły, węgla drzewnego karczując przy tym dawne lasy.

Taki osiedla nazywano majdanami, a że należał ten teren do dóbr Borów nazwano tą leśną osadę Majdanem Borowskim. Pierwsze ślady istnienia tej osady można odnaleźć na mapie Królestwa Polskiego z 1839 roku. Zaznaczono tam osadę o nazwie *Maydan Boroski*.

W tej osadzie leśnej w połowie XIX wieku powstały dwie karczmy⁴⁶. Z czasem na wykarczowanych obszarach zaczęli się osiedlać ludzie i powstała normalna wieś włączona w 1867 roku do gminy Rudnik. W końcu XIX wieku powstała tu nawet 1-klasowa szkoła podstawowa.

⁴³ *Województwo Lubelskie...*, s. 126.

⁴⁴ *Skorowidz...*, s. 213.

⁴⁵ *Księga Adresowa Polski...*, s. 583.

⁴⁶ *Niedźwiedź J, Leksykon historyczny...*, s. 290

W 1921 roku w tej wsi było 12 domów i 87 mieszkańców⁴⁷. Przed wojną działała w tej wsi spółdzielnia mleczarska. Sklep spożywczy prowadził T. Jakubczak⁴⁸.

W czasie okupacji w Majdanie Borowskim i Majdanie Łuczyckim zorganizował się jeden pluton BCH, jego dowódcą był Bolesław Repeć⁴⁹.

Dnia 30 marca 1947 roku ustalono powołanie Komitetów Wiejskich w celu niesienie pomocy powodzianom. W Majdanie Borowskim na czele stali: Józef Niemiec, Antoni Kwiatkowski, Jan Niemiec.

W sierpniu 1947 roku również w tej wsi miało miejsce tragiczne w skutkach gradobicie. Dla wielu mieszkańców wsi oznaczało to głód.

Na przełomie lat pięćdziesiątych i sześćdziesiątych powstało tu kółko rolnicze, należało do niego około połowy gospodarzy. Istniało tu również Koło Gospodyń Wiejskich. Obie te organizacje cieszyły dużą popularnością. W 1964 roku do KGW należała co druga gospodyni w tej miejscowości.

W tej wsi wybudowano pierwszy na terenie gromady wodociąg (pierwsza połowa lat sześćdziesiątych). Jednak w tym czasie nie było jeszcze ani jednego telefonu. Na przełomie lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych powstała pierwsza droga bita w Majdanie Borowskim.

Majdan Borowski Pierwszy

Majdan Borowski I powstał w połowie XIX wieku w ramach dóbr Borów. W 1921 roku w tej wsi było 32 domów i 200 mieszkańców⁵⁰.

MAJDAN KOBYLAŃSKI

Początki tej miejscowości wiążą się z historią Maszowa. Maszów był pierwotnie wsią podzieloną między wielu właścicieli. W latach osiemdziesiątych XVIII wieku Maszów podzielony był między sześciu dziedziców. Regestr z tamtych czasów informuje: *części 6 dziedziców tyleż*⁵¹. Wśród nich byli też Kobylańscy posiadający część ziemi w Maszowie. Córka jednego z właścicieli, Marianna wyszła za mąż za Wincentego Żyrzyńskiego. Właśnie Żyrzyński wraz z żoną wykupił od pozostałych współwłaścicieli większą część Maszowa (4 części) tworząc osobny większy majątek ziemski zwany Maszów B. Jedną z tych części była osada leśną, którą nazwano Majdanem Kobylańskim, ponieważ wcześniej należała do

⁴⁷ Skorowidz...,s. 51.

⁴⁸ Księga Adresowa.....,s. 583.

⁴⁹ Czuba P, Wojtal J, *Nie stali....*, s. 347.

⁵⁰ Skorowidz.....,s. 51.

⁵¹ *Regestr diecezjów księdza Czajkowskiego*, Warszawa 2006, s. 18.

Kobyłańskich. Majątek Maszów B tworzył, więc część Maszowa i Majdan Kobyłański⁵². Tą osadę można odnaleźć już na mapach z 1839 roku.

Po śmierci Żyrzyńskiego jego majątek uległ rozproszeniu, ale Majdan Kobyłański stał się wianem jego córki Wiktorii z Żyrzyńskich, która wyszła za mąż za Edmunda Boznańskiego w 1852 roku⁵³. Boznańscy herbu Nowina pochodzili z ziemi przemyskiej⁵⁴.

W 1864 roku Majdan Kobyłański został uwłaszczony, powstało tu 15 gospodarstw rolnych na 214 morgach ziemi. Wieś włączono do gminy Rudnik⁵⁵. W 1921 roku Majdan Kobyłański liczył 23 domy i 159 mieszkańców⁵⁶.

W początku lat sześćdziesiątych w tej wsi działała szkoła podstawowa. Funkcjonowała w wynajętym budynku nie nadającym się do nauki. Istniało tu również kółko rolnicze. Miejscowe kółko miało nawet własną cegielnię.

Mieszkańcy wsi Majdan Kobyłańskim w dniu 10 maja 1964 roku na czele z sołtysem Janem Bzówką podjęli uchwałę o budowie Domy Ludowego wraz ze szkołą podstawową. Część cegieł mieszkańcy wykonani już sami w czynie społecznym. W uchwale czytamy: *„My mieszkańcy wsi Majdan Kobyłański doskonale rozumiemy konieczność budowy wyżej wymienionego obiektu kulturalno-oświatowego i dlatego nie szczędzimy trudu, wysiłku ani też drogiego czasu dla rolnika”*.

W 1973 roku miejscowa szkoła stała się szkołą IV klasową. Budowa Domu Ludowego została ukończona w 1977 roku. Do jego budynków przeniesiono z końcem tego właśnie roku szkołę podstawową i Klub Rolnika.

MAJDAN ŁUCZYCKI

Na mapie z 1839 roku można odnaleźć miejscowości zwaną *Majdanem Orszulin*. Osada powstała podobnie jak inne „Majdany” w tej okolicy. Z czasem zaczęto tą miejscowość nazywać Majdanem Łuczyckim, ponieważ właścicielką tej ziemi była Marianna z Łuczyckich żona Tadeusza Lorensa dziedzica wsi Średnie.

W 1856 roku tą miejscowość odziedziczyła Antonina z Lorensów Szczepanowska, która po śmierci pierwszego męża wyszła za mąż za Suchodolskiego⁵⁷.

W 1864 roku w ramach uwłaszczenia powstało tu 8 gospodarstw rolnych na 90 morgach ziemi. Wieś włączono do gminy Rudnik⁵⁸.

W 1884 roku w Majdanie Łuczyckim zanotowano istnienie 8 domów, a obszar wsi wynosił 90 mórg ziemi⁵⁹.

⁵² Niedźwiedź J, *Leksykon historyczny...*, s. 292.

⁵³ Tamże

⁵⁴ Boniecki A, *Herbarz...*t. 2, str. 93: *Boznańscy h. Nowina*

⁵⁵ Niedźwiedź J, *Leksykon historyczny...*, s. 292

⁵⁶ *Skorowidz...*, s. 51.

⁵⁷ Niedźwiedź J, *Leksykon historyczny...*, s. 294.

⁵⁸ Tamże

⁵⁹ *Słownik Geograficzny...*tom V, s. 909.

W 1921 roku w tej wsi (ówczesnie *Majdan Łuczyński*) było 15 domów i 93 mieszkańców⁶⁰. W spisie powszechnym wymienia się też kolonię Majdan Urszulin z 8 domami, jednak mapa z tego okresu nie pokazuje takiej miejscowości.

MASZÓW

W 1564 roku przeprowadzono spis podatkowy województwa ruskiego. W tym spisie po raz pierwszy wymienia się miejscowość *Maszow*⁶¹. Nazwa pochodzi od staropolskiego imienia „Masz”⁶². Wieś powstała zapewne nieco wcześniej, już na początku XVI wieku.

Dziedziczył tu miejscowy ród szlachecki, który przyjął nazwisko Maszowski herbu Lubicz. Spis podatkowy wymienia następujących dziedziców wsi: Urszula Maszowska *Liczkowa* (3 łany), Zygmunt Maszowski (1 łan), Stanisław Maszowski (1 łan), Jan Piasecki (1/2 łana), Marek Piotr i Kasper *Peczkanie* (2 łany), Stanisław Trojan (1/2 łana), Stanisław Kwilecki (2 łany). Był, więc Maszów zaściankiem szlacheckim pełnym drewnianych niewielkich dworów. Dwory te notowane są też w XVII wieku⁶³.

Było to rodowe gniazdo rodziny Maszowskich (Maszewskich) herbu Lubicz. Maszowscy często przyjmowali przydomek *Łyczko*, być może od imienia ich przodka. Maszowscy dziedziczyli tu jeszcze w XVII wieku i następnie rozjechali się po Polsce. Wielu z nich mieszkało jednak w okolicach Krasnegostawu, a niejaki Aleksander Maszowski został w 1663 roku vice regentem krasnostawskim i burgrabią miejscowego zamku, był też podsędkiem lubelskim⁶⁴.

Poszczególne części wsi były dziedziczone, sprzedawane, oddawane jako wiano lub dzierżawione. Spowodowało to skomplikowaną strukturę własnościową wsi i liczne podziały. W XVIII wieku dziedziczyli tu Borzęccy, Piaseccy i Nieprzeczy oraz Kobylańscy.

W latach osiemdziesiątych XVIII wieku wieś podzielona była między sześciu dziedziców. Regestr z tamtych czasów informuje: *części 6 dziedziców tyleż*⁶⁵.

W początkach XIX wieku, z powodu tych podziałów, Maszów podzielił się na trzy części: Maszów Średni, Maszów Mały i Maszów Szlachta. Z czasem jednak wyodrębnił się też podział na Maszów Górny i Dolny.

Maszów Górny obejmował część Maszowa i Majdan Kobylański. W końcu XVIII wieku właścicielami tego majątku byli Kobylańscy, a na początku XIX wieku Żyrzyńscy. Następnie dziedziczyli tu Edmund i Wiktoria z Żyrzyńskich Boznańscy. Córka Boznańskich, Antonina wyszła za mąż za Józefa Fleszyńskiego w 1878 roku i majątek należał odtąd do Fleszyńskich.

Maszów Dolny podzielony był jeszcze w końcu XVIII wieku między kilku właścicieli. Byli to: Suchodolscy, Borowscy i Nieprzeczy. W tej części był dwór wybudowany na

⁶⁰ *Skorowidz.....*, s. 294.

⁶¹ *Źródła Dziejowe.....*, s. 197.

⁶² *Nazwy miejscowe Polski*, tom VI, s. 555.

⁶³ Niedźwiedź J, *Leksykon historyczny.....*, s. 307.

⁶⁴ Rodzina, Herbarz szlachty polskiej, opracowany przez Seweryna hrabiego Uruskiego (*Armorial of Polish Nobility by Severin count Uruski*), T. 1-14, Warszawa 1906, tom X, s. 260-261

⁶⁵ *Regestr Diecezjów.....*, s. 18.

początku XIX wieku przez Borowskich. Ta część wsi w połowie XIX wieku przeszła na własność rodziny Pszonków. Inną część Maszowa należała w XIX wieku do Zagórskich, potem Pszonków i w końcu Breźniewiczów. Na początku XX wieku dziedzicami byli tu Kamienieccy i Cegłowscy. Jeszcze inna część Maszowa należała do Konstantego Przewłockiego potem do Garszyńskich. Na początku XX wieku dziedziczyli tu: Adam Sajkiewicz (od 1905 roku) i następnie od 1918 roku Mieczysław Siwiński.

Sama wieś Maszów na początku XIX wieku liczyła 38 domów i 307 mieszkańców. Natomiast spis powszechny z 1921 roku informował o 44 domach i 255 mieszkańcach wsi⁶⁶. Obok wsi Maszów istniał też Maszów folwark z 12 domami i 238 mieszkańcami oraz Maszów osada z 1 domem i 5 mieszkańcami⁶⁷.

W okresie międzywojennym w Maszowie Górnym powstał (1931) murowany dwór w stylu secesyjnym. Od strony południowej znajdowała się oranżeria, a wokół ogród, powstały z dawnego ogrodu dworskiego. Majątek Maszów Górny liczący 226 ha należał do Tadeusza Fleszyńskiego. Fleszyńscy dziedziczyli tu do końca II wojny światowej⁶⁸.

W Maszowie Dolnym w okresie międzywojennym dziedziczył Mieczysław Siwiński, a następnie Wojciech Siwiński, majątek liczył 250 ha obszaru. Tutaj również istniał dwór, powstało też wiele budynków gospodarczych oraz reprezentacyjny ogród. Po wojnie zabudowania dworskie wraz z dworem i parkiem uległy dewastacji. Dwór po wojnie użytkowała szkoła⁶⁹.

W okresie międzywojennym w Maszowie działała cegielnia należąca do Tadeusza Fleszyńskiego. Zakład krawiecki posiadał J. Dobrowolski⁷⁰.

Do zabytków w tej wsi zalicza się kapliczka przydrożna powstała na przełomie XVIII i XIX wieku. Jest murowana otynkowana na rzucie kwadratu otwarta z trzech stron. Daszek jest namiotowy kryty gontem⁷¹.

W czasie wojny w tej okolicy działały również oddział AL. Na czele jednego z nich stał Grzegorz Korczyński. Według przekazów ludzi związanych z AK jego oddział to była zwykła banda rabunkowa złożona głównie z jeńców sowieckich. W wigilię Bożego Narodzenia 1943 roku oddział Korczyńskiego złożony z Polaków i 8-10 Sowieców napadł na dwór Siwińskich w Maszowie. Oprócz Siwińskich byli tam również obecni zaproszeni goście związani z AK: Ferdynand Orzechowski „Orlicz”, Marian Mijalski „Mał” i doktor Leopold Bielecki „Skiba”. Jeden z gości wspominał w ten sposób wizytę Korczyńskiego „*Bandyci, bo tak tylko można o nich powiedzieć, pożarli wszystko, co było na stole, obrabowali dwór z żywności, zabrali także sztuce, z odzieży naszemu doktorowi ukradli buty*”⁷². Po tym napadzie odłączyło się kilku partyzantów i wykonywali napady na różnych ludzi na własną rękę, grabiąc ich mienie, byli wśród nich Sowieci. Szybko jednak zostali rozpoznani i

⁶⁶ Skorowidz.....,s. 51.

⁶⁷ Tamże .

⁶⁸ Niedźwiedź J, *Leksykon historyczny....*,s. 308

⁶⁹ Tamże

⁷⁰ *Księga Adresowa Polski...*,s. 583.

⁷¹ *Katalog Zabytków Sztuki w Polsce*, tom VIII, z. 8, s. 38.

⁷² Józwiakowski J, *Armia Krajowa na Zamojszczyźnie*, tom II, Lublin 2001, s. 641.

zlikwidowani przez AK w tym przez syn ostatniego właściciela Maszowa- Ryszarda Siwińskiego⁷³.

W Maszowie zorganizował się pluton BCh pod dowództwem Pawła Ostaja⁷⁴.

W okresie powojennym zespół dworski w Maszowie został prawie zupełnie zdewastowany. Wycięto prawie wszystkie drzewa w parku. Dwór po wojnie stał się siedzibą szkoły⁷⁵.

Tuż po wyzwoleniu władze gminne otwierały na nowo szkoły podstawowe. W Maszowie udało się utworzyć szkołę już jesienią 1944 roku, próbowano też utworzyć szkołę rolniczą w dawnym majątku. Ziemię dworską rozparcelowano. Dnia 30 marca 1947 roku ustalono powołanie Komitetów Wiejskich w celu niesienie pomocy powodzianom. W Maszowie na czele komitetu stali: Szymon Karaś, Jan Karkosz, Michał Siwiński, Mieczysław Chmielewski, Kazimierz Bzowka, Wincenty Nowosadzki. W Mościskach: Mieczysław Bociurek, Adam Monik, Jan Zwolak.

W 1948 w budynku w dawnym majątku w Maszowie zorganizowano Ośrodek Zdrowia. W 1953 roku działała tu już pierwsza w gminie Spółdzielnia Produkcyjna. W początku lat pięćdziesiątych powstał tu pierwszy poza Rudnikami sklep GS.

Ośrodek Zdrowia w Maszowie przez wiele lat działał bez prądu i telefonu. Sprawa telefonu utknęła z powodu kosztów, władze powiatowe nadzorujące Ośrodek Zdrowia nie chciały ponosić kosztów podłączenia. W końcu jednak udało się założyć telefon. Jednak w 1956 roku nie było tu jeszcze prądu. Stało się to tematem obrad GRN z 1956 roku. Postulowano szybkie podłączenie tej wsi.

W Maszowie od lat dopominano się o remont szkoły. W 1961 roku miejscowa szkoła liczyła 101 dzieci, miała klasy I-VIII oraz pięciu nauczycieli.

W początku lat sześćdziesiątych do Ośrodka Zdrowia w Maszowie nie było cały czas drogi bitej. W Ośrodku działał już telefon. W 1963 roku w Maszowie działała nadal Spółdzielnia Produkcyjna, władze gromadzkie *„zabezpieczyły klomby i kwietniki przez zniszczeniem przez częste przebywanie inwentarza tutejszej Spółdzielni”*. Chwalono Jana Magierę- pracownika gospodarczego Ośrodka Zdrowia. W tym samym roku w Maszowie pojawił się pierwszy telewizor w miejscowej szkole.

Również w tym samym roku rozpoczęła się wreszcie budowa drogi bitej Rudnik-Maszów. Głównie chodziło o połączenie do Ośrodka Zdrowia. W tamtych czasach kierownikiem Ośrodka był Zdzisław Janeczko, przy Ośrodku istniał gabinet dentystyczny (okresowo nieczynny w 1969 roku) i Izba Porodowa.

W 1965 roku powstała tu mleczarnia. W końcu lat sześćdziesiątych powstał tu kiosk spożywczy.

W latach sześćdziesiątych XX wieku jakiś gorliwy mieszkaniec Maszowa odgrzebał sprawę likwidacji oddziału Korczyńskiego przez AK w tej wsi (sprawa opisana wyżej) i doniósł gdzie trzeba. „Syn obszarnika z innymi akowcami zamordowali biednych jeńców

⁷³ Tamże.

⁷⁴ Czuba P, Wojtal J, *Nie stali....*, s. 347.

⁷⁵ Niedźwiedz J, *Leksykon....*, s. 308.

radzieckich”. Ryszard Siwiński został aresztowany i postawiony przed sądem. W sądzie przyjaciele Siwińskich próbowali go bronić, został skazany na 8 lat więzienia⁷⁶.

W latach siedemdziesiątych w Ośrodku Zdrowia pracowało dwóch lekarzy, dentysta i personel pielęgniarski.

W latach 1973-1975 miejscową szkołę podstawową przemianowano na szkołę IV-klasową. Kilka lat później powstało tu również przedszkole.

Cały czas działała Spółdzielnia Produkcyjna, w 1974 roku należało do niej 14 gospodarzy. W tym czasie wybudowano już drogę bitą i kursował autobus PKS. Powstały wtedy nowe problemy. W 1984 roku radna Bednarczuk Teresa podnosiła „*Na przystanku autobusowym w Maszowie brak jest jakiegokolwiek zadaszania i dzieci czekające na autobus do szkoły stoją często na deszczu*”.

MOŚCISKA

Mościska powstały na początku XV wieku. Pierwsze pisane informacje pochodzą z 1427 roku, kiedy to Mościska należały do Gniewosza z Kleszczowa i z Mościsk. Następnie Mościska przeszły na własność jego syna Łazarza, a w końcu XV wieku należały już do Przedbora Koniecpolskiego⁷⁷.

Spis podatkowy z 1564 roku informuje, że *Mosciszka* była podzielone między niejakiego Włodka, Bartłomieja Kłopotowskiego i Jana Wierzbickiego⁷⁸.

Z czasem wieś stała się własnością Wierzbickich z Wierzbicy, ale też dziedziczyli tu Zamoyscy⁷⁹. W XVIII wieku właścicielami Mościsk byli Rostkowscy⁸⁰.

Na początku XIX wieku była to niewielka osada licząca 31 domów i 194 mieszkańców.

W pierwszej połowie XIX wieku wieś należała do Józefa Czyżewskiego, a następnie do hrabiego Andrzeja Cetnera. Cetnerowie pochodzili ze Śląska i otrzymali w Galicji tytuł hrabiowski⁸¹. W połowie XIX wieku należała do Załęskich. W drugiej połowie XIX wieku Stefania z Załęskich wyszła za mąż za Maurycego Władysława Trąbczyńskiego, a majątek Mościska stał się jej wianem. Maurycy Trąbczyński zmarł w 1904 roku, a jego żona w 1933 roku⁸².

W końcu XIX wieku w Mościskach było 44 domy, obszar wsi wynosił 402 morgi ziemi. Natomiast dobra ziemskie Mościska liczyły 1 445 mórg obszaru (folwark Mościska i Zosin).

⁷⁶ Tamże.

⁷⁷ Niedźwiedź J, *Leksykon historyczny*...,s. 332.

⁷⁸ *Źródła Dziejowe*....s. 196-197.

⁷⁹ Niedźwiedź J, *Leksykon historyczny*...,s. 332

⁸⁰ *Regestr Diecezjów*.....,s. 18.

⁸¹ Boniecki A, *Herbarz*.....,tom III, s. 328.

⁸² Niedźwiedź J, *Leksykon historyczny*...,s. 332.

Córka właścicieli tego majątku Zofia z Trąbczyńskich wyszła w 1911 roku za mąż za Edwarda Suchodolskiego i w posagu wniosła mu majątek Mościska. Folwark ten według danych z 1929 roku liczył 391 ha obszaru i znajdował się tu młyn wodny⁸³.

W 1921 roku wieś Mościska liczyła 62 domy i 246 mieszkańców⁸⁴. We wsi był zakład mleczarski. Zakłady krawieckie w Mościskach przed II wojną światową posiadali: J. Baumfeld i J. Blumenfeld. Oprócz Żydów byli też polscy krawcy: S. Kiszczak oraz Z. Kiszczak. Działała tu spółdzielnia mleczarska. Młyn wodny należał do Edwarda Suchodolskiego, a sklep spożywczy do J. Kudryckiego⁸⁵.

W czasie wojny, w 1940 roku właściciele folwarku Zofia i Edward Suchodolscy zostali rozstrzelani przez Niemców⁸⁶.

W czasie okupacji w Mościskach działał pluton BCh pod dowództwem Józefa Oseli „Sikory”⁸⁷.

Po wojnie w Mościskach utworzono szkołę podstawową. Główną troskę mieszkańców wsi była budowa drogi Rudnik-Mościska. Ta sprawa wielokrotnie stawała się tematem obrad Gromadzkiej Rady Narodowej. W roku 1960 była to nawet sprawa priorytetowa dla gromady. Droga ta powstała przy dużym zaangażowaniu mieszkańców. Kierownik szkoły w Mościskach Edward Bijata żalił się na słabe zaopatrzenie szkół w materiały do remontów i materiały piśmienne.

W 1963 roku oddano do użytku drogę Rudnik-Mościska (z funduszu gromadzkiego). Jednak mieszkańcy nadal angażowali się w budowę dróg w okolicy.

W tej miejscowości działało kółko rolnicze, w latach sześćdziesiątych należało do niego 80% gospodarzy. W końcu lat sześćdziesiątych wybudowano tutaj studnię głębinową.

W ramach reformy oświaty z lat 1973-1975 w Mościskach ustanowiono szkołę IV klasową.

PŁONKA

W połowie XIV wieku, gdy zapanował pokój między Polską i Litwą po wojnach o tereny Rusi, powstał problem wytyczenia granic między dwoma państwami. W tym celu Grot z Chobrzeń starosta lubelski z ramienia Polski i Andrzej Szczekarlicz z Krupego wojewoda i starosta ziemi chełmskiej z ramienia Litwy spotkali się w listopadzie 1359 roku i ustalili wspólnie przebieg granicy. Dokument jaki wtedy wydano jest bardzo ciekawym źródłem dotyczącym geografii pogranicza polsko-ruskiego z tego okresu. Wymienia się tam nieliczne wsie jakie wtedy istniały i liczne miejsca (rzeki, bagna, lasy). Wśród świadków

⁸³ *Księga Adresowa....*, s. 583.

⁸⁴ *Skorowidz....*, s. 51

⁸⁵ *Księga Adresowa....*, s. 583.

⁸⁶ Niedźwiedz J, *Leksykon historyczny....*, s. 332.

⁸⁷ Czuba P, Wojtal J, *Nie stali....*, s. 347.

wymienionych w tym dokumencie jest też niejaki *Stebli de Plonki*, czyli niejaki Stebli (?) z Płonki. Znalazł się wśród świadków, ponieważ Płonki leżały na terenach pogranicznych⁸⁸.

Być może był to właściciel wsi, a może tylko zarządca tej wsi z ramienia księcia, ponieważ była to osada należąca do władcy. W końcu XIV wieku te tereny stały się częścią Królestwa Polskiego i Płonka była już wsią królewską. W pierwszej połowie XV wieku wieś była lokowana na prawie niemieckim, ponieważ spotykamy się w 1429 roku z informacją o nadaniu sołectwa w tej wsi Stanisławowi Ebermutowi liczącego 12 łanów ziemi.

Stanisław z Winiar Ebermuth był zaufanym króla Władysława Jagiełły. Miał tytuł cześnika kaliskiego z czasem został też podczaszym kaliskim. Również kolejny król Władysław Warneńczyk darzył zaufaniem tego rycerza i również od niego otrzymał sołectwo w Płonce i być może również tą wieś w dzierżawę. Kolejni Ebermuthowie posiadali tą dzierżawę, aż jeden z nich, Jan Ebermuth zmarł bezdzietnie na początku XVI wieku i król Zygmunt Stary przekazał Płonkę w dzierżawę Feliksowi z Zamościa⁸⁹.

Wielkość samego sołectwa świadczy o bogactwie wsi. Istniała też parafia łańciska, ponieważ wspomina się o łanach plebańskich. Pierwszym znanym plebanem był Wojciech z Bystrzejowic⁹⁰. Lokacja na prawie niemieckim oraz istnienie parafii Płonka czyniło z tej wsi głównym ośrodkiem osadniczym w tej okolicy.

Po Zamoyskich wieś dzierżawił starosta krasnostawski Bogusz. Mikołaj Bogusz był starostą w latach 1541-1560, był też posiadaczem wójtostwa w Siennicy Królewskiej i doszedł do porozumienia z królem, że w zamian za siennickie wójtostwo (Siennica Królewska) weźmie na własność Płonkę. Król zgodził się na to, ale sejm, który bacznie przyglądał się takim zamianom i unieważnił transakcję⁹¹. W czasie lustracji z 1564 roku status tej wsi był jeszcze do końca nie określony, była oddzielona od starostwa krasnostawskiego, ale lustratorzy traktując ją jako wieś królewską opisali ją, dzięki temu mamy nieco szczegółowych informacji o Płonce z XVI wieku. „*W tej wsi kmieci osiadłych na półłankach 12. Z każdego półłanka czynszu piątnego do roku dają po 12 groszy (...) zagród jest 11. Z pięciu zagród dają po groszy 6. Szósty zagrodnik daje zł 1, siódmy zagrodnik daje grzywnę, ósmy zagrodnik daje gr. 12, dziewięta zagroda pusta, dziesiąty nowo osiadły, na jedenastej zagrodzie mieszka uboga niewiasta, przeto nie daje nic (...)*”. We wsi była też karczma. Był również młyn i dwa stawy. Jeden z nich należał do Żydów, „*drugi stawek pod Maschowem, ale go mały pożytek bywa, bo oddech na ryby bywa*”. W lustracji jest też opis miejscowego folwarku. Średnio w roku zbierano zbóż ozimych (żyto i pszenica) *kop 243, to na średnim urodzaju, a gdy bywa dobry rok, nażynają kop 300. (...) Owsa urodziło się na ten rok kop 300. Jęczmienia urodziło się na ten rok kop 100. Inszego zboża nie ma*. Podkreślano, że za czasów Mikołaja Bogusza (przed 1560) *bywał tu folwark w dwójnasób lepszy, kiedy ludźmi z inszego imienia zarabiano, bo na tej dziedzinie jest ról dosyć*⁹².

⁸⁸ *Zbiór Dokumentów Małopolskich*, tom IV, s. 114.

⁸⁹ Boniecki A, *Herbarz*.....t. 5, str. 222: Ebermuth

⁹⁰ Czarnecki W, *Rozwój sieci*.... 1999, s. 19-20.

⁹¹ *Lustracja dóbr królewskich województw ruskiego, podolskiego i bełskiego 1564-1565*, część I, Łódź 1992, s. 8, przypis nr 7.

⁹² *Lustracja 1564*.....s. 23.

Po 1564 roku zamianę dóbr między Boguszem, a królem sejm unieważnił i Płonkę włączono ponownie do starostwa krasnostawskiego. Wsią zarządzali kolejni starostowie krasnostawscy.

Na początku XVII wieku miejscowy kościół uległ zniszczeniu i odbudowano go w 1626 roku ale i ta świątynia po wojnach z połowy XVII wieku została zniszczona. Być może dokonały tego chorągwie kozackie wojewody kijowskiego w 1666 roku, kiedy to splądrowały wieś. Ten kościół w 1715 roku został rozebrany⁹³. Kolejną świątynię wybudowano w 1728 roku, a następną istniejącą po dziś dzień w 1793 roku.

W 1661 roku przeprowadzono w tej wsi następną lustrację dóbr królewskich. W lustracji zapisano: „*W tej wsi jest poddanych tak osiadłych, jako i zagrodników 16*”. Mieszkańcy pracowali na polach folwarcznych *w lecie dni 4 a ziemie 3*. Praca trwała od wschodu do zachodu słońca z dwugodzinną przerwą. Oprócz pracy zobowiązani byli do oddawania czynszu i danin w naturze: *kapłonów, kur prostych i jajec kop półtory*. We wsi była karczma i młyn. Zachowały się dane o zbiorach w folwarku płonieckim. Tak, więc zebrano rocznie: żyta ozimego kop 93, żyta jarego 9, pszenicy ozimej 43, pszenicy jarej 2, jęczmienia 20, owsa 20, grochu 6, *hreczki 20 i siana stert 8*⁹⁴.

Do 1795 roku wsią królewską Płonka zarządzał starosta krasnostawski. Przez długie lata w XVII i XVIII wieku starostwo krasnostawskie należało do możnego rodu Potockich. Według *Regestru Diecezjów Czaykowskiego* w latach osiemdziesiątych XVIII wieku zarządcą był Stamirowski starosta krasnostawski⁹⁵. Kolejnym i ostatnim starostą był Kazimierz Krasieński. W 1795 roku wraz z upadkiem I Rzeczypospolitej dawne dobra królewskie stały się dobrem rządowym kolejnych rządów w Polsce. W latach 1795-1809 był to rząd Cesarstwa Austrii. W latach 1809-1815 rząd Księstwa Warszawskiego, a następnie rząd Królestwa Polskiego. Wsią zarządzała wtedy Komisja Skarbu Królestwa Polskiego, która to dzierżawiła tą wieś różnym osobom. W 1831 dzierżawcą tych dóbr narodowych został niejaki Walenty Rzuchowski⁹⁶. Rzuchowscy herbu Łabędź pochodzili z ziemi radomskiej.

Płonka w tym czasie była całkiem dużą osadą. W 1827 roku było tu 38 domów i 307 mieszkańców⁹⁷.

Dzierżawcy dóbr Płonka zapewne mieli podpisane długoterminowe umowy dzierżawne, skoro zdecydowali się na wybudowanie w 1841 roku dworu w tej wsi w stylu późno-klasycystycznym. Dwór był murowany parterowy, obok był park. Dzierżawcy zajęli się też rozwojem gospodarczym Płonki. Założyli tu browar (w samym 1879 roku produkcja wynosiła 1 700 wiader piwa). Oprócz browaru była też cegielnia i młyn wodny.

Według opisu wsi z końca XIX wieku znajdującym się w *Słowniku Geograficznym Królestwa Polskiego* wieś liczyła 64 domy i 729 mórg ziemi. Folwark składał się z 1 707 mórg ziemi. Było w folwarku 7 budynków murowanych i 25 drewnianych. We wsi znajdował

⁹³ Niedźwiedz J, *Leksykon historyczny...*,s. 378-379

⁹⁴ *Lustracja dóbr królewskich województwa ruskiego 1661-1665*. część III, Wrocław 1976. s. 259-261.

⁹⁵ *Regestr Diecezjów.....*,s. 18.

⁹⁶ *Rodzina, Herbarz.....*,tom XV, s. 377.

⁹⁷ *Tabella.....*,tom II, s. 94.

się drewniany kościół parafialny⁹⁸. Obok kościoła istniał już od dawna cmentarz, w początkach XIX wieku założono kolejny. Obecnie istnieją dwa cmentarze.

Zapewne w końcu XIX wieku folwark Płonka został wykupiony od państwa przez rodzinę Rzuchowskich.

Płonka na przełomie XIX i XX wieku była ważnym ośrodkiem działalności Narodowej Demokracji. Do pierwszych należeli Władysław Płodowski nauczyciel z Mościsk, Piotr Załuski organista i ksiądz Jan Adamski proboszcz miejscowej parafii. Wśród członków organizacji znajdowali się też: Teofil Kamieniecki, Wincenty Kotliński, Walenty Nowosadski, Adam Krawczyk, Piotr Bijata, Tadeusz Lewandowski, Marcin Jakubiec, Stanisław Nowacki i Ziarnicki. Narodową Demokrację wspierali też Władysław Rzuchowski dziedzic z Płonki i Tadeusz Flaszynski z Maszowa⁹⁹. Organizacja rozpowszechniała pismo „Polak” oraz inne pisma. Prowadziła działalność na rzecz spolszczenia samorządu gminnego i wprowadzenia języka polskiego do szkół¹⁰⁰.

Po wydarzeniach lat 1905-1907 do szkół jednak nie udało się wprowadzić języka polskiego. Dlatego rozpowszechniło się tajne szkolnictwo. Nauczycielami zaangażowanymi w ten ruch byli: Władysław Płodowski z Mościsk i Jan Krzywicki z Rudnika¹⁰¹.

Wieś Płonka stała się też w tym czasie czołową wsią propagującą ruch zaraniarski. Przed I wojną światową ruch ten propagował działalność gospodarczą wśród chłopów i oświatę. Ruch zapoczątkowali tu, wspomniany już, Władysław Płodowski z Mościsk oraz Piotr Załuski organista i ksiądz Jan Adamski. Do ruchu włączyli się też miejscowi chłopci: Julian Banach, Leon Bijata, Paweł Kamieniecki, Kazimierz Brudziński (później działacz POW), Jan Kamieniecki, Franciszek Zabłocki. Wysyłano młodych ludzi od ośrodków kształceniowych. Zaowocowało to powstaniem kilku niewielkich zakładów przemysłowych w gminie Rudnik, głównie mleczarni¹⁰².

Na początku XX wieku dobra Płonka należały do Władysława Rzuchowskiego. W 1929 roku liczyły 512 ha obszaru. Jeszcze na początku lat trzydziestych majątek należał do Adeli Rzuchowskiej, ale przed samą II wojną światową został sprzedany rodzinie Koszarskich¹⁰³.

Według spisu powszechnego z 1921 roku w Płonce było 124 domy i 862 mieszkańców. W folwarku było w tym czasie 11 domów i 176 mieszkańców¹⁰⁴.

W okresie międzywojennym założono w tej wsi gorzelnię, tartak i Spółdzielnię Mleczarską. Gorzelnia należała do Rzuchowskich, a tartak do M. Bijaty. Oprócz tego działały: kooperatywa o nazwie „Zgoda” oraz Spółdzielnia Stowarzyszenia Spożyców. Były dwa sklepy bławatne, jeden należał do A. Kaczora, a drugi do B. Niedzieli. Wszykiem

⁹⁸ *Słownik Geograficzny.....*, (wypisy).s. 288

⁹⁹ Kopruckowniak A, *Spółeczna aktywność w regionie chełmskim (1864-1914)*, [w:] *Rocznik Chełmski*, tom I, 1995, s. 106, 110.

¹⁰⁰ Tamże

¹⁰¹ Kopruckowniak A, *Spółeczna.....*,s. 106, 110.

¹⁰² Tamże

¹⁰³ Niedźwiedz J, *Leksykon historyczny.....*,s. 379

¹⁰⁴ *Skorowidz.....*,s. 51.

trunków trudnił się Stanisław Pisula, sklep spożywczy posiadał G. Tuchman, a handlem nierogacizną zajmował się F. Dobrowolski¹⁰⁵.

W latach trzydziestych XX wieku część folwarku Płonka została rozparcelowana i powstała Płonka kolonia w której mieszkali chłopi koloniści.

Do zabytków Płonki należy kościół parafialny pod wezwaniem N. P. Marii. Powstał w 1793 roku na miejscu dawnych kościołów. Był wielokrotnie remontowany i restaurowany. Kościół jest drewniany orientowany o konstrukcji zrębowej na podmurowaniu z cegły. Nawa jest prostokątna z kwadratową kruchtą. Wnętrze nakryte stropami. Chór muzyczny znajduje się na dwóch słupach. Otwory okienne i drzwiowe są prostokątne. Ołtarze są neobarokowe. Główny ołtarz jest z ornamentami z początku XVIII wieku i rzeźbami świętych. Ołtarze boczne są z ornamentami rokokowymi i pochodzą z XVIII wieku. Ambona jest rokokowa i pochodzi z połowy XVIII wieku. Z tego samego okresu pochodzi konfesjonał. W kościele są obrazy: Matki Boskiej z Dzieciątkiem z XVIII wieku oraz Matki Boskiej Dobrej Opieki z XVIII wieku. Monstrancja jest barokowa z przełomu XVII i XVIII wieku. Są też trzy kielichy, jeden z datą 1696, drugi z XVIII wiek, a trzeci z XIX wieku. Relikwiarz pochodzi z 1720 roku, a kociołek na wodę z XVIII wieku¹⁰⁶.

Obok kościoła jest dzwonnica pochodząca z końca XVIII wieku. Jest drewniana o konstrukcji słupowej na rzucie kwadratu. Dach namiotowy kryty gontem.

Na cmentarzu przy kościelnym są zabytkowe nagrobki: Tomasza Wasiutyńskiego i Bogumiły z Piegłowskich Dydyńskiej. Na cmentarzu grzebalnym znajdują się nagrobki: Teofili Rzuchowskiej, Michała Linsenbarta, Pauliny Chrzęstowskiej i Teresy z Głogowskich Dziewulskiej¹⁰⁷.

Według wojsk niemieckich rejon Płonki należało do terenów zagrożonych przez polskich partyzantów. Na wykradzionych mapach niemieckich z początku lipca 1944 roku rejon Płonki, Majdanu Kobylańskiego, Maszowa i innych wsi zachodniej części powiatu krasnostawskiego oznaczony był kółkami z napisem „Banditen”¹⁰⁸. Pluton BCh w Płonce działał pod dowództwem Waclawa Nizińskiego „Niskiego”¹⁰⁹.

Jesienią 1944 roku w tej wsi udało się na nowo utworzyć szkołę podstawową. Zimą 1945/1946 lekcje w szkole przerwano z powodu braku opału i silnych mrozów.

W 1947 roku władze gminy przeprowadziły liczne zmiany administracyjne na terenie gminy. Osiedle Płonka Poduchowna oraz Płonka Kolonia 1 przydzielono do gromady Płonka Poleśna. Czterej gospodarze z Mościsk: Kwaśniak, Krawczyk, Swatowski i Maroński zostali przeniesieni do gromady Płonka.

W Płonce wiosną 1947 roku czekano na uruchomione mleczarni. Była zapewne własnością prywatną. W maju 1947 roku władze gminy zagroziły, że jeżeli niezwłocznie mleczarnia nie będzie otwarta do przejmie ją GS Rudnik. W tym czasie planowano również budowę cegielni i odbudowę szkoły w Płonce. W rok później szkoła była już w budowie.

¹⁰⁵ *Księga Adresowa Polski.....*,s. 576.

¹⁰⁶ *Katalog Zabytków.....*,s. 44-46.

¹⁰⁷ Tamże

¹⁰⁸ Czuba P, Wojtal J, *Nie stali.....*, s. 285;.

¹⁰⁹ Czuba P, Wojtal J, *Nie stali.....*, s. 347.

Cegłę dostarczyła cegielnia GS w Płonce należąca w połowie do GS, a w połowie do gminy. Na czele Komitetu Budowy stanęli Kazimierz Solan i Franciszek Batyra.

Cegła w tamtym czasie była towarem deficytowym z tego powodu w miejscowej cegielni dochodziło do nadużyć. Na wniosek wójta gminy *należało roztoczyć większą opieką nad cegielnią. Przy wyjmowaniu cegły z pieca każdorazowo winien być obecny członek rady, który stwierdziłby ilość posiadanej cegły.* Nadzór sprawował radny gminny Waclaw Szacawa.

W aktach gminy Rudnik zachowała się ciekawa uchwała mieszkańców wsi świadcząca o zachowaniach ekologicznych. W dniu 8 maja 1951 roku gromada wiejska gminy Płonka uchwaliła co następuje *„My mieszkańcy wsi Płonka gminy Rudnik od strony wschodniej podejmujemy następujące uchwałę w sprawie ochrony lasu z następującymi paragrafami.*

- 1. My mieszkańcy Płonki uchwalamy nie paść bydła i koni w lesie nawet w swoim działkach.*
- 2. Za niezastosowanie się do niniejszej uchwały uchwalamy grzywnę w wysokości 50 zł od sztuki, te sumę przeznaczamy 50% na odbudowę Warszawy, a 50% dla gajowego.* Nie zastosowanie się do powyższych zaleceń miało skutkować zgłoszeniem do Milicji.

W Płonce powstał jeden ze sklepów GS Rudnik. Początkowo działał w domu prywatnym, dopiero w połowie lat '60 powstał własny budynek sklepu GS. Początki handlu w Płonce były trudne. Na przykład w 1953 roku mieszkańcy wsi żalili się na sprzedawczynię w sklepie panią G. W ten sposób opisywano działanie sklepu i sprzedawczynie. *„ (...) ponieważ są duże braki towarów w sklepie, która to winna ona osobiście z powodu leniwego podejścia do załatwiania konsumentów i potrzebujących dane towary, po drugie ordynarnie i grubiańsko odnosi się do klientów do zakupu towarów, jak również w przeważającej dużej części dnia pracy filia GS Płonka jest zamknięta, a kupujący klienci oczekują na sklepową, która przesiaduje w większej części u sąsiednich gospodarzy nie czując, że jest objęta socjalistyczną dyscypliną pracy”* (sesja GRN z 9 marca 1953 roku). Wniosek radnych o odwołanie sklepowej poparł też funkcjonariusz MO z Rudnika, który jak stwierdził również spotkał się z nieprzyjemnością ze strony sklepowej, co *„zhańbiło mundur Władz Bezpieczeństwa”*.

Dnia 30 marca 1947 roku ustalono powołanie Komitetów Wiejskich w celu niesienie pomocy powodzianom. W Płonce na czele Komitetu stali: Henryk Pilczuk, Aleksander Ścibor, Krawczyk Bolesław, Kazimierz Nowosadzki, Józef Szwed, Jan Janowski, Bolesław Staszewski.

W 1954 roku powstała samodzielna gromada Płonka. Należały do niej wsie Płonka wieś i kolonia, Płonka Poduchowna, Płonka Poleśna, Mościska Kolonia, Mościska wieś i Zosinek kolonia.

Istniała w latach 1954-1960. Niestety nie zachowały się dokumenty GRN Płonka. Z początkiem 1960 roku gromadę Płonka zlikwidowano i jej obszar włączono do gromady Rudnik. Radnych z tej gromady włączono do rudnickiej rady, byli to: Caban Piotr, Gorczyca Czesław, Smiczyńska Emilia, Bijata Szymon, Bednarz Władysław, Starzewski Bolesław,

Wieleba Stanisław, Kielbus Wojciech, Furmaga Piotr i Bijata Edward. W sumie GRN Rudnik liczyła już 47 radnych

Po wojnie w Płonce zorganizowano Ochotniczą Straż Pożarną. Istniała tu również gorzelnia, początkowo to właśnie tam był jedyny telefon w tej miejscowości. Miejscowe kółko rolnicze działało pod kierownictwem Franciszka Szymaniaka (rok 1960).

W 1961 roku w związku z reformą systemu oświaty w Płonce ustanowiono VIII-klasową szkołę podstawową. Do tej szkoły chodziły też dzieci z Mościsk po skończeniu tamtejszej IV klasy. Szkoła w Płonce w 1961 roku liczyła 174 dzieci. W rok później zorganizowano tutaj szkołę Przysposobienia Rolniczego. W połowie lat sześćdziesiątych GS Rudnik wystawił w tej wsi kiosk spożywczy.

Szkoła podstawowa w Płonce była w złym stanie technicznym (zniszczone parapety), ale utrzymywano ją „w należyтым stanie” (rok 1962). Na przełomie lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych wybudowano tutaj nową szkołę (za kadencji 1969-1973).

W połowie lat sześćdziesiątych GS Rudnik wystawił w tej wsi sklep spożywczy (1965) oraz kiosk spożywczy (rok 1967).

Na początku lat siedemdziesiątych rozpoczęto wreszcie budowę drogi bitej. W 1973 roku miejscową szkołę podstawową przekształcono na szkołę IV klasową. Wkrótce potem powstało tu również przedszkole oraz dzieciniec.

W Płonce działało Koło Gospodyń Wiejskich, należało do najbardziej aktywnych w gminie Rudnik.

W Płonce według *Katalogu Zabytków* zachował się też dwór zbudowany około 1841 roku. Został zdewastowany po II wojnie. Dwór był zbudowany z cegły częściowo podpiwniczony klasycystyczny. Od tyłu była drewniana weranda¹¹⁰.

Płonka Poleśna

Na przełomie lat dwudziestych i trzydziestych XX wieku część majątku Płonka została rozparcelowana. Powstała wtedy osada zwana Płonka Kolonia. Jednak śródleśne położenie tej koloni spowodowało to, że po wojnie zaczęto ją nazywać Płonką Poleśną.

POTASZNIA

Potasznia powstała około 1785 roku, ponieważ źródła z lat 1783-1784 nie wymieniają jeszcze tej miejscowości, za to informuje o niej mapa z 1786 roku. W tym czasie istniał tu folwark związany z dobrami ziemskimi Rudnik B. Dobra Rudnik B wraz z folwarkiem Potasznia bardzo często zmieniały właścicieli. Na początku XIX wieku należały do Katarzyny z Bogdańskich Kochnowskiej i Brygidy Pączkowskiej. Następnie przeszły na własność Głogowskich (1812). W 1832 były już własnością Tekli z Pączkowskich Rostkowskiej, a potem jako wiano jej córki stały się dziedzictwem Józefa Kaweckiego. W kolejnych latach

¹¹⁰ Tamże

dziedziczyli tu: Głogowscy, rodzina Malholmme, Mierzejewscy, Skawińscy, Grabowieccy, Kozerscy i Lewandowscy¹¹¹.

W końcu w 1864 roku ziemia dworska w Potasznii została uwłaszczona (30 mórg) i powstała tu samodzielna osada w gminie Rudnik, początkowo liczyła zaledwie 3 gospodarstwa rolne¹¹².

Jednak obok wsi istniał jeszcze folwark Potasznia. Folwark ten cały czas zmieniał właścicieli. Od lat siedemdziesiątych XIX wieku właścicielami byli Garszyńscy. Po nich w 1895 roku właścicielem był Tadeusz Grabowski, a potem Ludwik Malczewski. W folwarku w tym czasie było 3 domy, obszar folwarku wynosił 35 mórg¹¹³. Istniejąca obok wieś Potasznia liczyła zaledwie 8 domów mieszkalnych.

Rozwój wsi nastąpił dopiero na początku XX wieku. Według danych z 1921 roku w Potasznii było 34 domy i 215 mieszkańców. Oprócz Polaków mieszkało tu również 3 Żydów¹¹⁴. W tym czasie nie notuje się już folwarku o tej nazwie.

W sierpniu 1947 roku również ta wieś została dotknięta plagą gradobicia. Kilkudziesięciu gospodarzy poniosło ogromne straty. Zimą 1947/1948 do wielu domów zajął głód. W 1953 roku przeprowadzono elektryfikację wsi. Mieszkańcy sami mieli przeprowadzić roboty nie wymagających kwalifikacji. Potasznia należała do gromady Rudnik w latach 1954-1972.

W Potasznii w 1924 roku urodził się Stanisław Mazurek- rolnik. Malarz -samouk. Pracami Mazurak zainteresowano się w Krasnystawie. W 1969 roku otrzymał pierwsze zaproszenie na spotkanie z twórcami ludowymi. „Posiada własny, wypracowany przez lata styl, pozwalający bez trudu wyróżnić jego prace. Mazurek otrzymał liczne nagrody w konkursach wojewódzkich. Jego prace były wystawiane na wystawach zbiorowych i indywidualnych w Warszawie, Rzeszowie, Chełmie, Krasnystawie i Krynicy. W 1984 roku Stanisław Mazurek został przyjęty do Stowarzyszenia Twórców Ludowych¹¹⁵.

RÓWNIANKI

Równianki powstały na początku XVI wieku jej założycielem był Piotr Równianka właściciel Długołazów (Gany). W tym czasie była to niewielka osada licząca według danych z 1564 roku tylko 2 łany ziemi uprawnej. Jej właścicielami byli w połowie XVI wieku Paweł i Piotr Rogowscy¹¹⁶.

W połowie XVII wieku po wojnach ze Szwecją i Kozakami ta wieś została opuszczona. Był to obszar leśny lub większa polana, którą zwano Równianki. Regestr Diecezjów Franciszka Czajkowskiego z lat 1783-1784 informuje, że dziedzicem wsi w

¹¹¹ Niedźwiedź J, *Leksykon historyczny...*,s. 396.

¹¹² *Województwo lubelskie...*,s. 330.

¹¹³ Niedźwiedź J, *Leksykon historyczny...*,s. 396.

¹¹⁴ *Skorowidz...*,s. 51.

¹¹⁵ *Biuletyn Informacyjny STL*, 1985, r 15 nr 30, s. 17.

¹¹⁶ Niedźwiedź J, *Leksykon historyczny...*,s. 428.

końcu XVIII wieku był Jan Staniszewski miecznik grabowiecki. Przy tej miejscowości wykaz podaje słowo „*deserta*” co oznaczało, że wieś był niezamieszkała¹¹⁷.

Również na początku XIX wieku obszar dzisiejszej wsi był niezamieszkały. Na mapie z 1839 roku jest to pusty obszar, nie zalesiony. Dopiero w drugiej połowie XIX wieku utworzono tu folwark ziemski należący do dóbr Wierzbica. Według danych z 1871 roku folwark liczył 548 mórg ziemi, było tu też 15 budynków mieszkalnych. W tym czasie dziedzicem dóbr Wierzbica, w skład których wchodził folwark Równianki, należał do rodziny Umienieckich. W 1882 roku Adam Umieniecki sprzedał te dobra Augustowi Iwańskiemu, a folwark Równianki od niego kupił w 1897 roku Stanisław Kołaczkowski. W 1909 roku folwark został rozparcelowany na 37 działek, które kupili okoliczni chłopcy tworząc miejscowość Równianki Kolonia¹¹⁸.

Spis powszechny z 1921 roku informuje o 27 domach i 208 mieszkańcach tej kolonii¹¹⁹. W okresie międzywojennym we wsi był wiatrak należący do S. Zajdmana¹²⁰. (można go odnaleźć na poniższej mapie)

Wieś Równianki była miejscem zorganizowani się plutonu BCh pod dowództwem Jan Osmoła¹²¹.

W końcu 1944 roku prawie w każdej wsi udało się otworzyć szkołę podstawową. Jednak w Równiance początkowo się to nie udało z powodu „braki sił nauczycielskich”.

W Równiance również nie powiodło się założenie kółka rolniczego, w 1964 roku była to jedyna wieś w gromadzie nie posiadająca kółka. Udała się za to budowa sklepu GS- u w tej wsi, zbudowano go w 1965 roku. W tym samym czasie wybudowano również studnię głębinową. Problemem wsi był brak telefonu.

Rudnik

Rudnik powstał w XV wieku. Pierwsze pisane wzmianki pochodzą z 1457 roku¹²². Wieś miała podzieloną własność, część ziemi należała do króla, a część do szlachty.

Część szlachecka według spisu podatkowego z 1564 roku podzielona była między następujących dziedziców: Piotra Wierzbickiego (1/2 łana), Melchiora Rudnickiego (1 łan), Jana Sługockiego (1/2 łana), Elżbietę Szydłową (1 łan), Stanisława Karwata (1 łan), Stanisława Juniora (1 łan), Mikołaja, Pawła i Jakuba (1 łan), Andrzeja Oczko (1/2 łana), Feliksa Szydło (1 łan) i Marcina Romanowskiego (1/4 łana). Oprócz tego dwa łany ziemi należały do króla. Tak, więc była to spora wieś, ale własność była bardzo rozdrobniona.

Lustracja dóbr królewskich z 1564 roku informuje, że ta część wsi która należała do króla zwała się *Rudniczka* i „*kmieci na półłankach osiadłych jest 4. Z każdego półłanka dają*

¹¹⁷ *Regestr Diecezjów.....*,s. 18.

¹¹⁸ *Niedźwiedź J, Leksykon historyczny.....*,s. 428-429

¹¹⁹ *Skorowidz.....*,s. 51

¹²⁰ *Księga Adresowa Polski*,s. 583.

¹²¹ Czuba P, Wojtal J, *Nie stali.....*, s. 347.

¹²² *Czarnecki W, Rozwój sieci.....*1999, s. 50

czynszu po gr. 6 do roku. Tamże na dwu zagrodach mieszkają dwa rzemieślnicy; jeden tkacz, drugi szwiec, dają do roku po grzywnie”¹²³.

Część dziedziców wsi nazywała się Rudnickimi herbu Lubicz. Był to pierwotny ród dziedziczący w tej wsi, który przyjął nazwisko od rodowej wsi. Rudniccy zajmowali ważne stanowiska w ziemi krasnostawskiej. W 1611 roku dziedzic wsi, Adam Rudnicki został pisarzem grodzkim i poborcą chełmskim, był też podstarościm krasnostawskim, miecznikiem i podsędkiem chełmskim, był „w prawie biegły, poseł na sejmy i deputat na Trybunały”¹²⁴.

Z uwagi na rozdrobnioną własność trudno teraz prześledzić wszystkie zmiany własności w Rudniku na przestrzeni wieków. Wiadomo, że w XVII wieku część wsi należała do rodziny Gulczyńskich, którzy wybudowali tu drewniany obszerny dwór. Dwór ten istniał do końca XVIII wieku¹²⁵.

W drugiej połowie XVII wieku jako dziedzica wsi notuje się też Krzysztofa Rudnickiego oraz Tomasza Komorowskiego żonatego z Agnieszką z Wierzbickich. Na przełomie XVII i XVIII wieku dziedziczyli tu Jan i Adam Rudniccy. Po nich był Antoni Rudnicki i następnie jego synowie Jan i Eustachy. W 1764 roku bracia Rudniccy sprzedali swoją część Ludwikowi Deszertowi. Jednak Deszertowie w końcu XVIII wieku nie byli jedynymi dziedzicami wsi. *Regestr Diecezjów Franciszka Czaykowskiego* z lat 1783-1784 informuje, że w tej wsi był „części 9 dziedziców tyleż”¹²⁶. Obok Deszertów notuje się też w tym czasie: Długołęckich, Kieszkowiczów, Pączkowskich, Ujazdowskich, Boguckich, Ganów, Morawskich, Kochnowskich, Głuskich, i Gruszeckich¹²⁷.

Na początku XIX wieku Rudnik liczył 75 domów i 414 mieszkańców. Była to więc bardzo duża wieś¹²⁸.

W tym czasie wykształciły się majątki ziemskie Rudnik A, B, C i D.

Rudnik A powstał na przełomie XVIII i XIX wieku, gdy Józef Głogowski kupił od Ganów, Pączkowskich, Ujazdowskich, Boguckich i Morawskich ich części Rudnika (w latach 1798-1810). Po Józefie Głogowskim dziedziczyła jego żona Józefa z Rostkowskich i następnie ich dzieci. Głównym właścicielem ziemskich został Ignacy Kajetan Rostkowski syn Józefa i Józefy z Rostkowskich. Jednak dobra te zostały zlicytowane i kupił je Michał Malholmme. Rodzina Malholmme pochodziła z Francji i przybyła do Polski w końcu XVIII wieku, szybko się polonizując¹²⁹. Ta rodzina dziedziczyła w tej części do 1851 roku, a kolejnymi dziedzicami byli Benedykt i Elżbieta Jaskułodowie, od nich to rok później majątek kupił Antoni Grabowiecki za sumę 83 100 rubli. Kolejnym właścicielem ziemskich w tej części był Kazimierz Józefowicz, a w 1881 roku kupił go Ludwik Malczewski, który w 1900 roku większość ziemi folwarcznej rozparcelował między okolicznych chłopów¹³⁰.

Rudnik B w 1812 roku należał do Seweryna Głogowskiego. Do tej części dóbr należał też folwark Potasznia. W 1832 roku od Głogowskiego te dobra kupiła Tekla z Pączkowskich

¹²³ *Lustracja 1564....*,s. 23.

¹²⁴ *Rodzina, Herbarz....*tom XV, s. 295.

¹²⁵ Niedźwiedź J, *Leksykon historyczny....*,s. 433.

¹²⁶ *Regestr Diecezjów.....*,s. 18.

¹²⁷ Niedźwiedź J, *Leksykon historyczny....*,s. 434

¹²⁸ *Tabella...tom II*, s. 148.

¹²⁹ *Polski Słownik Biograficzny*, tom XXIX, s. 319.

¹³⁰ Niedźwiedź J, *Leksykon historyczny....*,s. 434

Rostkowska i przekazała je córce Bonignie żonie Józefa Kaweckiego. W 1837 roku za sumę 85 600 zł kupił te dobra Ignacy Głogowski i sprzedał je od razu Annie Malholmme. W 1846 kupili je Mierzejewscy. Córka Mierzejewskich, Eleonora Skawińska sprzedała je Ludwice Grabowieckiej za 140 tys zł. W 1857 roku kupił ten majątek Józef Kozerski i sprzedał w 1869 Marcelemu Lewandowskiemu. Nie był to koniec zmian własnościowych. W 1872 kupił te dobra Aleksander Garszyński, a w 1895 Tadeusz Grabowiecki, w 1899 roku kupił je Ludwik Malczewski¹³¹.

Rudnik C należał jeszcze w XVIII wieku do Głuskich. W 1818 roku Głuscy sprzedali swoje części Rudolfowi Nowickiemu żonatemu z Wiktoria z Sarzyńskich. Po śmierci Rudolfa Nowickiego w 1851 roku majątek przejęła jego żona Wiktoria. Była to bardzo długowieczna kobieta, zmarła w 1892 roku, a po jej śmierci ten majątek przejęła kuzynka Wiktoria z Ostrowskich Mazurkiewicz. W 1937 roku nastąpił podział majątku w rodzinie Mazurkiewiczów¹³².

Rudnik D należał do Gruszeckich i w 1806 roku kupili go Józef i Agata Pszonkowie. W 1829 roku majątek przejęły ich dzieci Marcin i Wojciech. Z czasem jedynym dziedzicem został Wojciech Pszonka, który sprzedał go Ignacemu Głogowskiemu właścicielowi Rudnika B¹³³.

Skomplikowaną strukturę własnościową opisuje *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego* z końca XIX wieku. Według niego Rudnik dzielił się na Rudnik Niższy i Wyższy. Rudnik Niższy z kolei składał się z Rudnika Górnego i Królewskiego (dawna własność królewska) oraz z folwarków Rudnik B i D. W tej części Rudnika było 19 domów i 195 mórg ziemi włościańskiej. Należały do niego folwarki: *Pszonkowizna, Kozyry i Rudnik*¹³⁴.

Rudnik Wyższy liczył 8 domów i 4 morgi ziemi. Pozostała ziemia należała do folwarków. Notuje się też w tym czasie część wsi w pobliżu Maszowa zwaną *Bobrowszyzną*.

Spis powszechny z 1921 roku informuje, że cały Rudnik liczył 114 domów i 722 mieszkańców. W folwarku był 1 dom i 23 mieszkańców. Co ciekawe przy Rudniku w czasie spisu podano że była to kolonia, a nie wieś. Może to sugerować, że Rudnik nie był objęty uwłaszczeniem i cała ziemia należała jeszcze przez długi czas od majątków ziemskich Rudnik. Dopiero na przełomie XIX i XX wieku ich właściciele rozparcelowali większość ziemi dworskiej między okolicznych mieszkańców.

W 1926 roku w Rudniku powstała ochotnicza straż pożarna, jej pierwszym prezesem był Franciszek Stryjka. Organizatorami byli też Feliks Siemieński i Alfons Maksymowicz.

Według *Księgi Adresowej Polski* ostatnimi właścicielami ziemskimi w Rudniku byli: Wiktor Mazurkiewicz (88 ha) i Tadeusz Fleszyński (70 ha)¹³⁵. Ta sama *Księga* informuje że: zakład krawiecki w Rudniku posiadał J. Czerniej, drugi zakład miał K. Filipowicz. Krawcem był też Ch. Korenfeld. W Rudniku działała Kasa Pożyczkowo-Oszczędnościowa oraz Stowarzyszenie Spożywcze. Dobrze rozwijało się mleczarstwo, działała tu spółdzielnia mleczarska. Rzeźnikiem w tej wsi był F. Małysz. Sklep spożywczy prowadzili S. Kormański

¹³¹ Tamże .

¹³² Tamże

¹³³ Tamże

¹³⁴ *Województwo lubelskie.....*,s. 330.

¹³⁵ *Księga Adresowa Polski.....*s. 583.

oraz J. Lachowicz. Szewcem w Rudniku był J. Warchoń. Wiatrak był własnością F. Kotarskiego. Sprzedażą alkoholu zajmował się L. Filipowicz¹³⁶.

Według *Katalogu Zabytków Sztuki w Polsce* z 1964 roku w Rudniku zachowała się zabytkowa kapliczka zbudowana około 1900 roku, murowana. Wewnątrz jest obraz Chrystusa Ukrzyżowanego i Matki Boskiej Częstochowskiej oraz ludowa rzeźba św. Jana Nepomucena¹³⁷.

SUCHE LIPIE

Miejscowość Suche Lipie ma nietypową historię. Pierwotnie zwała się *Lipie* i powstała jeszcze na początku XV wieku, zasiedlili ją ubodzy rycerze, którzy zwani byli *manami*. Ziemia stanowiła formalnie własność królewską, a rycerze byli jej dzierżawcami i mieli prawo przekazywania tej dzierżawy w linii męskiej. W zamian mieli oni obowiązek służenia w wojsku, naprawy i obrony zamku krasnostawskiego i innych powinności w tym czynszu. Nie byli pełnoprawnymi rycerzami-szlachciami i żadne *Herbarze* nie wspominają początkowo o szlachetnie urodzonych w Lipiu. Nie byli też chłopami zmuszonymi do pańszczyzny, chociaż ich status materialny by na to wskazywał. Była to pozostałość po średniowiecznych stosunkach lennych, które występowały w Polsce nie zbyt często. Prawa i obowiązki mieszkańców Lipia zostały określone w 1436 roku i potwierdzone w 1527 roku¹³⁸.

Co ciekawe wieś była zasiedlona przez manów w pierwszej połowie XV wieku, jednak na przełomie XV i XVI wieku z niewiadomych przyczyn wieś została opuszczona przez mieszkańców. Określano ją jako *villa destructa* i dopiero w początkach XVI wieku zasiedlono ją ponownie¹³⁹.

Manowie z Lipia w XVI wieku tworzyli coś w rodzaju zaścianka szlacheckiego. Ich dawne powinności na zamku poszły w zapomnienie i ustalono tylko czynsz i daniny. Mieszkańcy tej wsi nie mieli obowiązku pracy na polach folwarcznych, tak jak mieszkańcy innych wsi królewskich. Zapis z lustracji dóbr królewskich z 1564 roku jest następujący: *Ci manowie, ile ich kolwiek jest, składają czynszu piątego 10 grzywien, owsa korcy 20, a nadto nic więcej nie powinni*¹⁴⁰. Tak, więc mieszkańcy wsi oddawali czynsz wspólnie, a nie każdy z osobna.

Wieś cały czas się rozrastała, kolejny potomkowie manów dzielili niewielkie działki między siebie. Lustracja z 1661 roku informuje „*W tej wsi ziemianie mieszkają, którzy siedzą za jakimś prawem lennym, jak powiadali, ale go nie pokazali*”. Do starostwa oddawali czynsz, 20 korców owsa rocznie i 20 kapłonów rocznie¹⁴¹.

Manowie w tej wsi stawali się coraz liczniejsi aż według danych z lat 1783-1784 własność ziemską w tej wsi była podzielona między 62 dziedziców¹⁴². Mimo, że ziemia w tej

¹³⁶ Tamże .

¹³⁷ *Katalog Zabytków.....*, s. 46.

¹³⁸ *Lustracja 1564*, s. 7. (przypis 4)

¹³⁹ Czarniecki W, *Rozwój sieci osadniczej.....*1999, s. 18-19.

¹⁴⁰ Tamże .

¹⁴¹ *Lustracja 1661*, s. 260.

¹⁴² *Regestr Diecezjów.....*, s. 18.

wsi należała do króla to de facto wieś od dawna już była prywatną własnością, a dawne umowy z królem stały się tylko mglistym wspomnieniem. Dlatego w czasie przejmowania dóbr królewskich przez zaborców Suche Lipie pozostało własnością prywatną. Historia tej wsi spowodowała niezwykle rozdrobnienie własności. Dla uproszczenia podziałów powstały więc dobra Suche Lipie A, B, C, D, E i F¹⁴³.

Po wojnach przełomu XVIII i XIX wieku wielu ubogich szlachciców-manów z tej wsi wyprzedawało swoje majątki bogatszym sąsiadom. Część z nich zapewne stała się zwykłymi chłopami i zapomniała o swoim statusie. Inni natomiast cały czas mieszkali tu i posiadali niewielkie kawałki ziemi. Jedną z części wsi posiadał Dionizy Horecki, który w końcu XVIII wieku zajmował ważne funkcje w ziemi chełmskiej. Był regentem grodzkim w 1782 roku, a w 1791 roku objął ważny urząd komornika granicznego chełmskiego. Właśnie on na początku XIX wieku skupił poszczególne części tej wsi zwanej Suche Lipie A. Po Dionizym Horecki dziedziczyli jego synowie, w 1847 roku majątek trafił w ręce Erazma Mokrskiego, a następnie Pawła Krystyańskiego. W 1884 roku ten majątek zakupili Stanisław Kołaczkowski i Antoni Jaślikowski. W kilka lat później został rozparcelowany między okolicznych chłopów¹⁴⁴.

Suche Lipie B w końcu XVIII wieku należało do Stanisława Kostki Kurdwanowskiego, od niego kupił ten majątek Adam Bogusławski, następnie dziedziczyli tu jego potomkowie¹⁴⁵.

Suche Lipie C należały na przełomie XVIII i XIX wieku do Antoniny z Kobylańskich Głowaczowej, Tadeusza Chlaski i Kajetana Rogowskiego. W początkach XIX wieku ten majątek trafił w ręce Siwińskich, Sawickich i Głowaczów. W pierwszej połowie XIX wieku notuje się też Winiarskich, Rozwadowskich, Leszczyńskich i Zagórskich¹⁴⁶.

Suche Lipie D należały do Winiarskich następnie Rozwadowskich. W 1845 stały się własnością Suchodolskich. Następnie należały do Leszczyńskich i Zagórskich¹⁴⁷.

Suche Lipie E w 1795 roku posiadała Tekla z Malickich Siwińska. W 1823 roku drogą wiana otrzymał je Jacenty Bogusławski żonaty z Antoniną z Siwińskich. W drugiej połowie XIX wieku należały do Leszczyńskich, a potem Zagórskich¹⁴⁸.

Suche Lipie F należały na początku XIX wieku do Pączkowskich następnie Rogowskich. W 1828 roku kupił je Ferdynand Kostecki, a w 1838 roku Stanisław Winiarski. W 1845 te dobra kupił Antoni Suchodolski, a potem przeszły na własność córki Józefy Joanny Głogowskiej. W końcu XIX wieku kupili je Leszczyńscy i następnie sprzedali Zagórskim¹⁴⁹. Warto wspomnieć że wiele rodów wyżej wymienionych pochodziło z tej i okolicznych wsi. Byli potomkami dawnych manów.

¹⁴³ Niedźwiedź J, *Leksykon historyczny...*, s. 482.

¹⁴⁴ Niedźwiedź J, *Leksykon historyczny...*, s. 482.

¹⁴⁵ Tamże

¹⁴⁶ Tamże

¹⁴⁷ Tamże

¹⁴⁸ Tamże

¹⁴⁹ Tamże

Takie były zmiany własnościowe w XIX wieku. Obszar licznych folwarków obejmował ponad 1 000 mórg ziemi, natomiast sama wieś Suche Lipie była w tym czasie niewielka. Dane z 1827 roku informują o 28 domach i 139 mieszkańcach¹⁵⁰.

W czasie powstania styczniowego w tej wsi miała miejsce bitwa powstańcza. Dnia 14 I 1864 roku partia powstańcza pod wodzą Kosowskiego starła się z 250 osobowym oddziałem Rosjan. W wyniku walki wręcz zginęło 21 Rosjan i 6 Polaków. Polacy przebili się przez otaczających ich Rosjan, Rosjanie zaczęli rabować wieś. Zabici powstańcy zostali pochowani w Płonce¹⁵¹.

Według opisu z końca XIX wieku w Płonce istniał jeden duży folwark liczący 596 mórg stanowiący zapewne własność Zagórskich, a inne mniejsze folwarki zajmowały obszar 882 mórg. Wieś Suchelipie w tym czasie liczyła 11 domów i 65 mórg ziemi.

Na początku XX wieku Suchelipie było ośrodkiem ruchu zaraniarskiego. W tej wsi pracami kierował Tadeusz Lewandowski, Bolesław Kiełczewski i Jan Dąbski. Wysyłano stąd młodych ludzi od ośrodków kształceniowych¹⁵².

Spis powszechny z 1921 roku informuje, że było tu 47 domów i 360 mieszkańców¹⁵³. Część mieszkańców wsi zapewne pochodzi od dawnych manów i być może jeszcze niektórzy gospodarze cały czas uprawiają ziemię, którą otrzymali jeszcze ich przodkowie w odległych czasach.

W Suchym Lipiu zorganizowano po wojnie szkołę podstawową, lecz działała w bardzo złych warunkach lokalowych. W 1960 roku mieszkańcy wsi sami postanowili wybudować nową szkołę. Powstał Komitet Budowy szkoły w Suchym Lipiu na czele z Czesławem Ciemnińskim. Mieszkańcy wykopali fundamenty i zgromadzili materiały. Wobec determinacji mieszkańców władze Gromady Rudnik w dniu 30 września 1960 roku uchwaliły budowę szkoły w tej wsi. Jednak przez następne dwa lata budowa nie była kontynuowana.

W rok później (1961) szkoła w Suchym Lipiu została szkołą IV-klasową. Chodziło do niej 69 dzieci. Uczył jeden nauczyciel, po ukończeniu IV klasy dzieci wysyłane były do Rudnika.

Mieszkańcy wsi bardzo chcieli wybudować nową szkołę. Na sesji Gminnej Rady Narodowej z 1963 roku mówiono *„społeczeństwo wsi Suche Lipie udzieliło pomocy na poparcie inicjatywy czynów społecznych tejże wioski, zakupując niektóre materiały potrzebne na budowę”*. Jednak budowa szkoły ruszyła tak naprawdę dopiero w 1965 roku. Jednak wkrótce utknęła z powodu braków w dokumentacji. W tym czasie społeczność wiejska budowała też remizę Ochotniczej Straży Pożarnej (dysponowała motopompą).

W tamtych czasach działało tutaj kółko rolnicze. Na początku lat sześćdziesiątych miało ono dwa traktory „z pełnym zestawem towarzyszącym”. W połowie lat sześćdziesiątych kółko miało już trzy ciągniki. Wybudowano dla nich garaże. Do roku 1969 roku było tu już 5 garaży. Jednak problemem były ciągłe remonty sprzętu. Jeden z ciągników

¹⁵⁰ *Tabella....*, część II, s. 207-208.

¹⁵¹ Niedźwiedz J, *Leksykon historyczny....*, s. 482.

¹⁵² Tamże

¹⁵³ *Skorowidz....*, s. 51.

w 1967 roku był remontowany przez cały rok. Do kółka rolniczego należało w tamtych czasach ponad 80% gospodarzy z tej miejscowości.

W 1967 roku dotarła do Suchego Lipia elektryfikacja, była to ostatnia wieś mająca prąd w gromadzie Rudnik.

W końcu lat sześćdziesiątych wybudowano tu zbiornik wodny w celach przeciwpożarowych oraz zlewnię mleka.

W latach siedemdziesiątych nadal działała szkoła podstawowa w Suchym Lipiu, miała status szkoły IV- klasowej. Brak danych kiedy dokładnie oddano do użytku nową szkołę w tej miejscowości.

SUSZEŃ

Dzieje wsi Suszeń są podobne do losów wsi Potaszni. Również Suszeń należał do dóbr Rudnik B, a początki tej osady sięgają pierwszej połowy XIX wieku. Na mapie Królestwa Polskiego z 1839 roku notuje się już istnienie wsi *Maydan Suszen*. Była to, więc początkowo osada leśna i dopiero z czasem zaczęto używać po prostu nazwy Suszeń.

W 1837 roku właścicielem majątku był Ignacy Głogowski, po nim właścicielką była Anna Malholmme a następnie Mierzejewscy. Po Mierzejewskich należały do Skawińskich, Grabowieckich, Kozerskich i Lewandowskich¹⁵⁴.

W 1864 roku dobra Rudnik B zostały uwłaszczone i powstała samodzielna osada włościańska w gminie Rudnik licząca w końcu XIX wieku 17 domów i 165 mórg obszaru¹⁵⁵.

W 1921 roku w tej miejscowości było 26 domów i 164 mieszkańców¹⁵⁶.

W okresie międzywojennym w tej wsi zakład krawiecki posiadał W. Hartwig. Był tu również wiatrak należący do W. Białasa¹⁵⁷.

W sierpniu 1947 roku między innymi w tej wsi miało miejsce gradobicie. W zbożach ozimych oceniano straty nawet na 100%. Gradobicie spowodowało powstanie nawet głodu w tej wsi na przełomie 1947 i 1948 roku.

W 1953 roku przeprowadzono elektryfikację wsi. Mieszkańcy sami przeprowadzali roboty nie wymagających kwalifikacji.

Do 1961 roku w tej wsi działała VII- klasowa szkoła podstawowa. W tymże roku została przemianowana na VIII-klasową z liczbą sześciu nauczycieli. Takie były wyniki wizytacji szkoły w 1964 roku. *„Z zewnątrz otynkowana i umalowana należycie, natomiast wewnątrz utrzymana nie estetycznie. Malowanie miało miejsce w 1962 roku. Piece kaflowe w złym stanie, w sumie 4 piece”*.

Do 1967 roku w Suszni działał punkt skupu buraków cukrowych, został zlikwidowany w 1967 roku, co spowodowało wielkie oburzenie w tej miejscowości.

¹⁵⁴ Niedźwiedź J, *Leksykon historyczny....*,s. 490

¹⁵⁵ *Województwo Lubelskie.....*,s. 371.

¹⁵⁶ *Skorowidz.....*,s. 51.

¹⁵⁷ *Księga Adresowa Polski.....*,s. 583.

W końcu lat sześćdziesiątych powstała nowa szkoła w Suszni. W szkole zorganizowano świetlicę z telewizorem. Miejskowa szkoła między 1973 a 1975 stała się szkołą IV – klasową.

Słabo działał w tej wsi GS Rudnik, brakowało tutaj pomieszczenia na sklep.

Aktywność mieszkańców wsi opisywał artykuł prasowy z 1988 roku, czytamy w nim: *W Suszni mieszkańcy rozpoczęli budowę remizo-świetlicy, wcześniej „bowiem sprawili sobie sklep i kilometr dobrej drogi”. Dostali dofinansowanie z ZUS-u, Urzędu Wojewódzkiego. Otrzymali także nagrodę w konkursie „Chłopskie Drogi”. Przewodniczącym komitetu budowy remizo-świetlicy był Edward Drozd przez OSP w tej wsi (OSP Susznia powstała w 1987 roku).*

WIERZBICA

Wierzbica powstała na przełomie XIV i XV wieku i należała początkowo do Żółkiewskich herbu Lubicz z Żółkiewki. W pierwszej połowie XV wieku wieś stała się wianem Anny Żółkiewskiej, która wyszła za mąż za Jana Łubka¹⁵⁸

W kolejnych latach miejscowy ród szlachecki przyjął nazwisko Wierzbiccy. Według spisu podatkowego z 1564 roku wieś liczyła 9 i pół łana ziemi z czego Piotr Wierzbicki posiadał 8 łanów, a Jan Wierzbicki półtora łana ziemi.

Na początku XVII wieku Wierzbica była własnością Pawła Wierzbickiego sędziego chełmskiego, następnie należała do jego córki Elżbiety. Zapewne za czasów Pawła Wierzbickiego powstał tu murowany dwór. Większość dworów w tym czasie była drewniana ,więc taka murowana budowla świadczyła o zamożności i znaczeniu Wierzbickich.

Według przekazów dwór był zbudowany z cegły, częściowo podpiwniczony na planie kwadratu. Był dwutraktowy z sienią w środku. Było tu wiele pomieszczeń ogrzewanych piecami. Dach był czterospadowy. Cały dwór był otoczony ostrogiem, a przed frontem były stawy. W końcu XVII wieku dwór był już dosyć stary, a w końcu XVIII wieku i na początku XIX wieku został całkowicie przebudowany.¹⁵⁹

W końcu XVIII wieku właścicielem Wierzbicy był Jan Staniszewski, miecznik grabowiecki¹⁶⁰. Następnie wieś była własnością Tomasza Stamirowskiego (1796). W pierwszej połowie XIX wieku dobra Wierzbica składały się z folwarków: Wierzbica i Kaszuby. W tym czasie te dobra należały do Piotra Pączkowskiego. Po śmierci Pączkowskiego te dobra użytkowała jego żona Brygida z Bogdańskich, a następnie w spadku przejęła te dobra ich córka Katarzyna Wisłocka, która w 1832 roku sprzedała je Sewerynowi Głogowskiemu. Kolejnymi dziedzicami byli Karol Singer (1832-1833), Aleksander Lisenbarth (1833-1843), Henryk Umieniecki (1843-1865) i Adam Umieniecki (1865-1882).

Wieś Wierzbica na początku XIX wieku była całkiem sporą miejscowości. W 1827 roku było tu 59 domów i 322 mieszkańców.

¹⁵⁸ Niedźwiedź J, *Leksykon historyczny....*,s. 578.

¹⁵⁹ Tamże

¹⁶⁰ *Regestr Diecezjów.....*,s. 18.

Dnia 22 I 1864 roku w czasie powstania styczniowego doszło tu do potyczki z Rosjanami w której zginęło 4 Rosjan, a kilku zostało rannych. Polacy nie odnieśli strat.

Według opisu wsi i folwarku z końca XIX wieku wieś miała (rok 1884) 32 domy i 404 morgi ziemi, a folwark obejmował obszar 1 239 mórg ziemi. W folwarku były dwa budynki murowane i 24 drewniane.

Na początku XX wieku Wierzbica rozwijała się dosyć szybko. W 1921 roku naliczono tu 45 domów i 316 mieszkańców. W folwarku było 7 domów i 132 mieszkańców.

Od 1899 roku dziedzicami folwarku byli Waław i Władysława Kiwerscy. Po nich w 1928 roku majątek (705 ha) objęły dzieci: Gustaw, Janina, Maria Anna, Zofia i Wanda. Najstarszy z nich, Gustaw Kiewerski spłacił w 1929 roku rodzeństwo zostając jedynym dziedzicem majątku. W tym samym roku sprzedał część ziemi okolicznym ośmiu chłopom, którzy utworzyli nową osadę Wierzbicę Kolonię. Gustaw Kiwerski major Wojska Polskiego zginął w czasie kampanii wrześniowej¹⁶¹.

Przed II wojną światową młyn wodny w tej wsi należał do Kiwerskiego. Sklep spożywczy prowadził J. Szarf¹⁶².

Zabytkiem Wierzbicy jest dawny dwór wzniesiony w XVIII wieku przebudowany ze starszego dworu. Był wielokrotnie restaurowany, a po wojnie znajdowała się w nim szkoła. Dwór jest w stylu barokowym frontem zwrócony na południe murowany z cegły parterowy na rzucie kwadratu z dwoma alkierzami. Układ wnętrza trzytraktowy z sienią przelotową na osi. Dach z pierwotną więźbą nieco wyższy nad częścią środkową, czterospadowy kryty blachą. Wokół są pozostałości rozległego parku o założeniach symetrycznych z XVII-XVIII wieku. Od tyłu podwójny szpaler lipowy¹⁶³.

W 1944 roku w Wierzbicy zorganizowano szkołę podstawową. Były to ciężkie czasy, brakowało opału a zimy były ciężkie. Zimą 1945/1946 przerwano lekcje z powodu silnych mrozów i braku opału. W kilka lat później wobec ciężkich warunków działania szkoły (przez co „działwa szkolna nie mogła się pomieścić”) sekretarz gminy przeniósł rodzinę Wierzbickich do lokalu „po Kondrasie”, a w ich mieszkaniu urządzono świetlicę szkolną.

W końcu 1954 roku Wierzbica stała się siedzibą Gromadzkiej Rady Narodowej. Do gromady Wierzbica należały wsie: Wierzbica wieś i kolonia, Kaszuby, Równianki i Międzyłask kolonia. Ta gromada funkcjonowała do końca roku 1958. Następnie została zlikwidowana i włączona do gromady Rudnik. W skład Gromadzkiej Rady Narodowej w Rudniku weszli radni ze zlikwidowanej gromady: z Wierzbicy: Turaczek Stanisław z Wierzbicy, Kamieniecki Kazimierz, Marek Julian, Michalski Bronisław i Sztylc Antoni oraz Kucharczyk Mieczysław z Kaszub, z tej wsi również Koziej Zygmunt, z Równianki Kozioł Stanisław, Zdunek Marian oraz Prościnski Tadeusz, w sumie 10 radnych.

Około 1960 roku w Wierzbicy założono pierwszy telefon, działał w miejscowej szkole. W 1963 roku uporządkowano teren szkoły, ogrodzono go, zlikwidowano rumowiska po dawnych budynkach folwarcznych. Jednak sam budynek szkolny był w złym stanie. Od strony zachodniej budynku przy piwnicy była duża szczelina pochodząca jeszcze z czasów II

¹⁶¹ Niedźwiedz J, *Leksykon historyczny.....*, s. 578.

¹⁶² *Księga Adresowa Polski.....*, s. 583.

¹⁶³ *Katalog Zabytków.....*, s. 72-73.

wojny światowej, był to ślad po bombie lotniczej. W końcu lat sześćdziesiątych cały czas podkreślano zły stan techniczny szkoły.

W Wierzbicy działało kółko rolnicze, jako jedno z niewielu kółek w gromadzie Rudnik mogło się pochwalić zyskami.

W połowie lat sześćdziesiątych w Wierzbicy powstał kiosk spożywczy GS Rudnik.

W roku 1973 roku szkoła w tej miejscowości została przemianowana na szkołę IV – klasową. W kilka lat później notowano tutaj również przedszkole wraz z telefonem. Notowano tu również dzieciniec.

W latach siedemdziesiątych powstała tu baza SKR. Wybudowano do niej drogę.

ANEKS

1. SZLACHECCY PRZODKOWIE MIESZKAŃCÓW GMINY.

Większość szlachty mieszkającej w przeszłości na terenie gminy należał do jednej rodziny, która pieczętowała herbem Lubicz. Lubiczowie mieszkali tu od XV wieku, z czasem wykształciło się wiele rodzin szlacheckich, ale każda z nich miała herb Lubicz. Była to drobna uboga szlachta, mieszkająca głównie w: Maszowie, Suchym Lipiu i Rudniku.

Rodami pieczętującymi się tym herbem były: Mogilnicki, Wierzbiccy, Kobyłańscy, Maszowscy, Pączkowscy, Płodowski, Rudniccy, Malczewscy, Mierzejewscy, Skawiński, Nowicki i Kozarscy¹⁶⁴. Co ciekawe niektóre z tych rodzin dziedziczyły tu jeszcze w XIX wieku, a niektóre nawet do 1945 roku (Mogilniccy), co czyni gminę Rudnik ważnym przykładem ciągłości historycznej.

Z pewnością duża część mieszkańców obecnej gminy swoich przodków powinna szukać wśród tych dawnych rycerzy, ponieważ całe wioski (Suche Lipie) zasiedlone były wyłącznie przez szlachtę.

Herb Lubicz

¹⁶⁴ Sławomir Górzyński, Jerzy Kochanowski, *Herby szlachty polskiej*, Warszawa 1990, s. 96-98.

WŁADZE GMIN I GROMAD NA TERENIE RUDNIKA

GMINA RUDNIK W LATACH 1864-1918

Wójtowie gminy

Szymon Krawczyk -1890- 1894

Marek Ramś 1894-1898

Adam Kosz 1898-1901

Tomasz Saj 1901-1907

Leon Bijata 1907-1915

Sekretarze gminy (pisarze gminni)

Feliks Jaroszyński – 1890-1894

Michał Chałasiński 1894-1915

GMINA RUDNIK W LATACH 1918-1939

Wójtowie gminy

Józef Samborski 1918-1927

Leon Bijata 1927-1930

Józef Samborski 1930-

Sekretarze gminni

Franciszek Pisarski 1920-

Radni Gminni kadencja 1919-1921:

Bolesław Kielczewski

Franciszek Kamienicki

Kazimierz Brudziński

Piotr Potka

Marcin Wąsiura

Stanisław Niziński

Józef Janik

Wincenty Dąbski

Marcin Hargot

Jan Małysz (dopisek Litwin)

Stanisław Kowalczyk

GMINA RUDNIK W LATACH 1944-1954

Wójtowie gminy

Witold Gałęcki 1944-

Przewodniczący Gminnej Rady Narodowej

Witold Gałęcki 1944-1945

Stefan Kiszczak 1945

Józef Domański 1945-

Władysław Szacawa 1950-1953

Franciszek Antoszczak 1953-1954

Władysław Dąbkowski 1954

Radni GRN RUDNIK, kadencja 1950-1954

Ferysiak Ludwik (Bzowiec), Telejko Tadeusz (Bzowiec), Chrosciel Stanisław (Majdan Borowski I), Typiak Edward (Majdan Borowski I), Jabłoński Stanisław (Majdan Kobylański), Stefański Jan (Maszów), Szacawa Władysław (Maszów), Karaś Szymon (Maszów), Kielbus Wojciech (Mościska), Ładosz Franciszek (Płonka), Stefańczyk Wojciech (Płonka Poleśna), Piasecki Stanisław (Rudnik), Kordas Adam (Rudnik), Proscianski Tadeusz (Równianki), Kozioł Jan (Równianki), Fll Adolf (Suszeń), Zimoląg Bogumiła (Wierzbica), Polski Jan (Władysławin), Koziej Zygmunt (Wierzbica), Dąbkowski Władysław (Suche Lipie), Mularczyk Władysław (Rudnik) i Bukowski Władysław (Suche Lipie).

GROMADA RUDNIK 1955-1972

Przewodniczący GRN

Władysław Dąbkowski 1954-1963

Marian Okoń 1963-1965

Władysław Dąbkowski 1965-

Radni GRN RUDNIK w latach 1954-1958

Dąbkowski Władysław, Bortacki Władysław, Scibor Franciszek, Kwiatkowska Maria, Bobel Franciszek, Sierpina Sabina, Kawka Stanisław, Czub Czesław, Fil Adolf, Dąbski Marian, Chadacz Stanisław, Typiak Edward, Piasecki Stanisław, Kaniowski Bolesław, Stefański Jan, Szymaniak Franciszek, Bartoszewski Waclaw, Swistowski Mieczysław,

Garbacz Genofewa, Przytuła Józef. Nieobecni byli: Ryszard Kamienickim, Warchoł Eugeniusz i Komajda Wanda.

Radni GRN RUDNIK w latach 1958-1961

Dąbski Marian z Joanina.
Chodacz Marian Majdan Borowski I
Kulmaga Tadeusz Suszeń
Kowalik Bronisław Joanin
Małysz Franciszek Potasznia
Okoń Jan Suszeń
Płatek Franciszek Joanina
Scibor Franciszek Joanin
Piłat Jan Majdan Średni
Niespiałowski Majdan Borowski II
Bzówka Jan Majdan Kobylański
Bobel Władysław Suche Lipie
Szatan Mieczysław Suche Lipie
Dąbkowski Władysław Suche Lipie
Jabłoński Jan Maszów,
Snopek Czesław Maszów
Wel Bronisław Maszów
Płachta Antoni Maszów
Kaminiecki Waclaw Rudnik
Niemiec Wojciech Rudnik
Ładosz Karol Rudnik
Filipowicz Leon Rudnik
Czub Czesław Rudnik
Przytuła Józef Rudnik

Radni GRN RUDNIK kadencji 1961-1965

Kopruch Bolesław Płonka
Soboń Jan Płonka Poleśna
Gorczyca Władysław Mościskach
Bednarz Władysław Płonka
Gorczyca Czesław Płonka
Majcher Czesław Równianki
Koziej Zygmunt Kaszuby
Tureczek Stanisław Wierzbica
Kozioł Danuta Wierzbica
Kamieniecki Kazimierz Wierzbica

Żelazko Józef Rudnik
Bojarski Mateusz Rudnik
Marek Władysław Rudnik
Czub Czesława Rudnik
Szymaniak Franciszek Maszów
Wojciechowski Bolesław Maszów
Snopek Czesław Maszów
Bobel Jerzy Suche Lipie
Frąc Jan Majdan Borowski
Kowalik Bronisław Joanin
Dąbkowski Władysław Joanin
Swistowska Maria Majdan Łukomski
Niepiałowski Mieczysław Majdan Łukomski
Bzówka Jan Majdan Kobylański
Stefańczyk Danuta Suszeń
Śliwiński Edward Suszeń.

Sołtysi w 1961 roku:

Leon Filipowicz Rudnik
Starzewski Bolesław Płonka
Kiełbus Wojciech Mościska
Mankowski Adolf Płonka Poleśna
Koziej Karol Wierzbica
Kowalczyk Stanisław Kaszuby
Kozioł Stanisław Równianki
Bobel Franciszek Suche Lipie
Chruściel Stanisław Majdan Borowski I
Puchacz Czesław Suszeń
Mróz Zygmunt Majdan Łuczycki

Sołtysi wybrani w 1965 roku:

Starzewski Bolesław Płonka
Chruściel Stanisław Majdan Borowski I
Bobel Franciszek Suche Lipie
Kiełbus Wojciech Mościska
Koziej Karol Wierzbica
Kozioł Stanisław Równianki
Mróz Zygmunt Majdan Łuczycki

Radni GRN RUDNIK kadencji 1965-1969

Bojarski Mateusz – Rudnik

Bednarz Władysław Płonka
Bugala Władysław Płonka
Bortacki Władysław Suszeń
Bijata Edward Mościska
Bzówka Jan Majdan Kobyłański
Chadacz Lucjan Rudnik
Chojnacki Marian Wierzbica
Czub Czesława Rudnik
Dąbkowski Władysław Suche Lipie
Frąc Jan Majdan Borowski I
Janeczko Jerzy Równianki
Kamieniecki Kazimierz Wierzbica
Kulibab Eugeniusz Płonka
Koziej Zygmunt Wierzbica
Kopruch Bolesław Płonka
Kowalik Bolesław Joanin
Marek Władysław Rudnik
Mróz Jan Równianki
Pawelczyk Izabela Płonka Poleśna
Paśnik Bolesław Majdan Łuczycki
Szymaniak Franciszek Maszów
Tymicki Witold Płonka
Tureczek Stanisław Wierzbica
Wojciechowski Bolesław Maszów
Wieleba Stanisław Mościska

Sołtysi wybrani w grudniu 1967 roku

Kowalik Ryszard- Joanin
Koziej Zygmunt Kaszuby
Kwiatkowski Zdzisław Majdan Borowski I
Ujma Mieczysław Majdan Kobyłański
Mróz Zygmunt Majdan Łuczycki
Szymaniak Franciszek Maszów
Kiełbus Zdzisław Mościska
Stefańczyk Edward Płonka Poleśna
Starzewski Bolesław Płonka
Zdunek Marian Równianki
Przytuła Józef Rudnik
Bortacki Władysław Suszeń
Bobel Franciszek Suche Lipie
Koziej Karol Wierzbica

Radni GRN RUDNIK kadencji 1969-1973

Dąbkowski Władysław Suche Lipie
Bojarski Mateusz Rudnik
Ładosz Karol Rudnik
Czub Czesława Rudnik
Stryjek Lucyna Rudnik
Dąbski Marian Joanin
Kowalik Bronisław Joanin
Niemiec Stanisław Majdan Borowski
Bortacki Władysław Suszeń
Bugala Stanisław Suszeń
Repeć Krystyna Majdan Kobylański
Pośnik Bolesław Majdan Łuczycki
Szymaniak Franciszek Maszów
Janeczek Zdzisław Maszów
Koprucha Bolesław Płonka
Kulibab Eugeniusz Płonka
Krawczyk Krystyna Płonka
Tymicki Witold Płonka
Pawelczyk Izabela Płonka Poleśna
Młynarczyk Kazimierz Mościskach
Bijata Edward Mościskach
Wieleba Stanisław Mościska
Tureczek Stanisław Wierzbica
Popielacki Stanisław Kaszuby
Koziej Zygmunt Kaszuby
Książek Helena Równianki
Ciemniewski Waclaw Suche Lipie
Bujnowski Jan Maszów
Kruk Edward Suszeń
Bednarz Władysław Płonka
Roczeń Witold Płonka
Gorczyca Kazimierz Mościska
Drabik Jan Wierzbica
Żelazko Józef Rudnik
Saj Jan Rudnik
Frąc Jan Rudnik
Muzyka Jan Rudnik
Malec Antoni Maszów
Jagoda Stanisław Rudnik

GMINA RUDNIK 1973-1990

Naczelnicy gminy

Jan Frąc 1973

Edward Grzeszczuk 1973-1978

Eugeniusz Dudziński 1978-1990

Przewodniczący GRN

Stanisław Tureczek 1973

Marian Dąbski 1973-1976

Czesław Soroka 1976- 1981

Marian Dąbski 1981-1990

Radni kadencji 1973-1978

Władysław Bortacki, Domański Jan, Pośnik Bolesław, Zdunek Marian, Dabrowolska Lucyna, Dąbski Marian, Żelazko Józef, Kowalik Bronisław, Stryjek Lucyna, Czwórnóg Władysław, Peciak Alicja, Karaś Jan, Dudziński Eugeniusz, Koziół Bogusław, Saj Zbigniew, Rorat Kazimierz, Rogoś Adam, Grzebuliński Stanisław, Rogowski Jerzy, Makara Kazimierz, Brudziński Wacław, Pawelczyk Izabela, Kamienicka Janina, Kołek Pelagia, Mydlak Lucjan i Szpunar Jerzy.

Sołtysi gminy Rudnik w 1974 roku

Kwieciński Edward Bzowiec

Kowalik Stanisław Joanin

Kowalczyk Julian Kaszuby

Chadacz Stanisław Majdan Borowski I

Różański Kazimierz Majdan Kobylański

Szymaniak Franciszek Maszów

Rorat Kazimierz Mościska

Koziół Zenon Płonka

Pawelczyk Izabela Płonka Poleśna

Przytuła Józef Rudnik

Zdunek Marian Równianki

Bobel Jan Suche Lipie

Bortacki Władysław Suszeń

Kowalczyk Władysław Wierzbica

Radni gminy Rudnik kadencji 1978-1984

Bortacki Władysław
Antończak Jan
Bzówka Jan
Brudziński Waław
Brudzińska Janina
Dąbski Marian
Forysiak Stanisława
Grzebuliński Stanisław
Grabek Krystyna
Hanulak Maria
Karaś Jan
Kucharczyk Mieczysław
Kłoczek Maria
Kwieciński Edward
Lewandowska Hanna
Lech Irena
Łukasik Jerzy
Okuń Jan
Olech Jerzy
Pośnik Bolesław
Podgórny Zenon
Pawelczyk Izabela
Rorat Kazimierz
Soroka Czesław
Stryjek Lucyna
Skrzypek Krzysztof
Saj Zbigniew
Swatowski Tadeusz
Szpunar Jerzy
Szczepanik Wiesława
Typiak Edward
Żelazko Józef
Zdunek Marian
Zań Józef

Radni gminy Rudnik kadencji 1984-1988

Ujma Janusz
Pośniak Bolesław
Bortacki Władysław
Płatek Teresa
Król Janusz

Stryjek Lucyna
Bojarski Bronisław
Bednarczuk Teresa
Karaś Jan
Dąbski Marian
Wolski Kazimierz
Czwórnóg Antoni
Saj Zbigniew
Kisielewicz Jerzy
Tureczek Stanisław
Kucharczyk Józef
Puchala Marian
Kozioł Zenon
Kulibab Kazimierz
Ciećko Tadeusz
Nowosadzki Czesław
Furmaga Zbigniew
Szyjduk Witold
Pomarański Ryszard
Mydlak Lucjan
Marian Dąbski

Radni ostatniej kadencji gminy Rudnik 1988-1990

Drozd Edward
Jarosz Jerzy
Nowak Edward
Jakubczak Janusz
Pośnik Bolesław
Antoszek Janina
Król Janusz
Bojarski Bolesław
Ładosz Danuta
Niemiec Bolesław
Zaręba Ryszard
Rzemieniak Stanisław
Świstowski Eugeniusz
Żelazko Adam
Popielecki Stanisław
Czwórnóg Adam
Kiszczak Jan
Rorat Kazimierz
Kardyka Janusz

Bednarz Władysław
Solan Janusz
Wszyszcz Krystyna
Starzewski Kazimierz
Mańkowski Stanisław
Wyłupek Tadeusz
Buza Józef
Buszowski Jerzy
Rymarz Danuta

BIBLIOGRAFIA

- Brodowska H, Ruch chłopski po uwłaszczeniu, Warszawa 1967.
- Ćwik W. Reder, *Lubelszczyzna – dzieje rozwoju terytorialnego, podziałów administracyjnych i ustroju władz*, Lublin 1977.
- Dziennik Praw Królestwa Polskiego, 1864 i 1866.
- Dzienniku Urzędowe Wojewódzkiej Rady Narodowej 1954-1972.
- Dzienniki Ustaw, 1918-1983.
- Gałąj Dyzma, *Samorząd wiejski w PRL*, Warszawa 1978
- Gończar M., *Samorząd wsi – historia i nowe możliwości*, Warszawa 1990.
- Kallas M., *Historia Ustroju Polski*, Warszawa 2001.
- Landau Z., Roszkowski W., *Polityka gospodarcza II i PRL*, Warszawa 1995.
- Mencel T., *Gmina dominalna w Królestwie Polskim przed uwłaszczeniem*, [w:] *Gmina wiejska i jej samorząd*, pod red. H. Brodowskiej, Warszawa 1989.
- Przebój, Ilustrowane czasopismo poświęcone samorządom i ubezpieczeniom społecznym.*
Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej, nakładem GUS, Warszawa 1925.
- Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich pod red. F. Sulimierskiego, B. Chlebowskiego, W. Wawelskiego.* Tomy I-XIV. Warszawa 1880-1902.
- Szumski J., Chłopi a gmina w guberni łomżyńskiej, *Studia Łomżyńskie*, tom IV.
- Boniecki Adam „Herbarz polski Tom 1-16 i Uzupełnienia”. Warszawa, 1899-1913
- Izdebski Hubert, *Samorząd terytorialny w Polsce, ustrój i działalność*. Warszawa 2001.
- Czarnecki Włodzimierz, Sieć osadnicza ziemi chełmskiej do połowy XIV do połowy XV wieku [w:] „Rocznik Chełmski”, tom 3 z 1997 roku, Chełm 1997.
- Czarnecki Włodzimierz, Rozwój sieci osadniczej ziemi chełmskiej w latach 1451-1510. [w:] „Rocznik Chełmski”, tom 5 z 1999 roku. Chełm 1999.
- Czarnecki W. "Przemiany sieci osadniczej w ziemi chełmskiej od 1511 roku do końca XVI wieku" [w:] *Rocznik Chełmski*, tom VI, Chełm 2000.
- Katalog zabytków sztuki w Polsce, tom VIII, zeszyt 8, opracowała Ewa Smulikowska, Warszawa 1964.
- Kopruckoniak Albin, *Spółeczna aktywność w regionie chełmskim (1864-1914)* [w:] *Rocznik Chełmski z 1995 roku*. tom I.
- „Księga adresowa Polski (wraz z W. M. Gdańskiem) dla handlu, przemysłu, rzemiosła i rolnictwa rok 1930”, *Annuaire de la Pologne (y compris la V. L. Dantzig)*, Warszawa 1930.
- Lustracja dóbr królewskich województwa ruskiego 1661-1665. część III, Wrocław 1976
- Mapa topograficzna Królestwa Kongresowego z roku 1839 w skali trójwiorstowej (1:126 000) , kolumna 6 pas 10.
- Mapa W.I.G. 1:100 000 z roku 1933
- „Nazwy miejscowe Polski, historia, pochodzenie, zmiany” pod red. K. Rymuta. Warszawa 1996-2003
- Niedźwiedz J, *Leksykon historyczny miejscowości dawnego województwa zamojskiego*, Zamość 2003
- Rodzina, *Herbarz szlachty polskiej*, opracowany przez Seweryna hrabiego Uruskiego (*Armorial of Polish Nobility by Severin count Uruski*)., T. 1-14, Warszawa 1906
- Sobczuk E. *Najciekawsze odkrycia archeologiczne z Krasnegostawu i okolic*, [w:] *Zapiski Krasnostawskie*, pod red. P. Kardeli, Lublin 1994
- Tabella Miast i Wsi Królestwa Polskiego, Warszawa 1827
- Zbiór Dokumentów Małopolskich, pod red. S. Kurasia, tomy 1-7.
- „Źródła Dziejowe Polski, Polska w XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym opisał A. Pawiński”, tom XVIII (część I) *Ziemia Ruska*” Warszawa 1892.

Spis treści

WSTĘP	Błąd! Nie zdefiniowano zakładki.
OKRES I RZECZPOSPOLITEJ	Błąd! Nie zdefiniowano zakładki.
LATA 1809–1864	Błąd! Nie zdefiniowano zakładki.
GMINA RUDNIK W LATACH 1864-1918	Błąd! Nie zdefiniowano zakładki.
I WOJNA ŚWIATOWA.....	Błąd! Nie zdefiniowano zakładki.
GMINA RUDNIK W II RZECZPOSPOLITEJ	Błąd! Nie zdefiniowano zakładki.
II WOJNA ŚWIATOWA.....	Błąd! Nie zdefiniowano zakładki.
GMINNE RADY NARODOWE	Błąd! Nie zdefiniowano zakładki.
GROMADZKIE RADY NARODOWE.....	Błąd! Nie zdefiniowano zakładki.
GROMADZKA RADA NARODOWA W RUDNIKU ..	Błąd! Nie zdefiniowano zakładki.
GMINNA RADA NARODOWA	1
WSPÓŁCZESNA GMINA	11
HISTORIA POSZCZEGÓLNYCH MIEJSCOWOŚCI	13
BZOWIEC	13
JOANIN	16
KASZUBY	17
MAJDAN BOROWSKI DRUGI I PIERWSZY	18
Majdan Borowski Pierwszy	19
MAJDAN KOBYLAŃSKI	19
MAJDAN ŁUCZYCKI.....	20
MASZÓW	21
MOŚCISKA	24
PŁONKA	25
Płonka Poleśna	31
POTASZNIA.....	31
RÓWNIANKI	32

Rudnik.....	33
SUCHE LIPIE.....	36
SUSZEŃ	39
WIERZBICA.....	40
ANEKS	42
BIBLIOGRAFIA.....	53